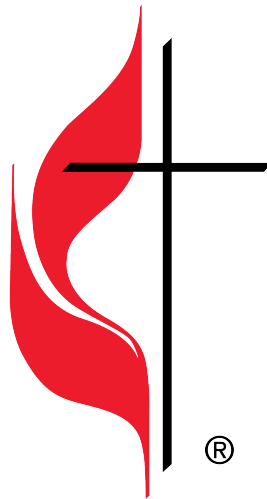

KO E HALANGA TĀPUAKI

Ma'á e Kāinga Tonga 'i he

UNITED METHODIST CHURCH

Ma'asi 2025

LAU FOLOFOLA FAKA' AHO

KO E LAU FOLOFOLA FAKA'AHÓ

Ma'asi: Fononga 'i he Tuí: Falala, Fakalaulauloto mo Tali e Ui 'a e 'Otuá /
"Walking in Faith: Trusting, Discerning, and Obeying God's Call."

Sāpate, Ma'asi 1: *Sāpate 2 'i he Lēnití. (Lanu Valeti).*

Lesoni: Senesi 12:1-4a; Saame 121; Loma 4:1-5, 13-17; Sione 3:1-17.

Mōnite, Ma'asi 2: Lau Folofola – 'Ekisoto 17: 1-7.

Ki'i Ama: 'Ekisoto 17: 4, "Pea tautapa 'a Mōsehe kia Sihova, 'o pehē, 'Ko e hā te u fai ma'á e kakaí ni? 'oku toe si'i pea nau tolongi au."

Pou 'Ao: Fakafeta'i he 'etau tu'uta ki he mahina fo'ou ko eni pea 'oku 'ave kitautolu 'e he Lau Folofola 'o e 'ahó ni ki he toafá pea mo e feangai 'a Mōsehe mo 'Isileli pea mo 'enau fetauhi'aki mo Sihová. 'Oku 'ikai ke u fakaanga'i 'e au e kau 'Isileli pea mo 'enau talēniti 'aki e lāunga mo e toutou tangi kia Sihová. Pea neongo kuo fakatau'atāina'i kinautolu mei he nofo hopoate 'i 'Isipité, pea nau a'a matu'u he Tahi Kulokulá 'o sio he mana 'a Sihová, ka na'e kei mahu'inga pe ke nau 'ilo 'oku "tauhi kinautolu" 'e Sihova mei he 'aho ki he 'aho. Na'e 'ikai mo ha toe fiema'u vivili ma'anautolu 'i honau taimi 'o tatau pe mo kitautolu 'i hotau kuongá ni, 'o hangē ko e fiema'u ha me'atokoni mo ha me'ainu ki he sinó. Ko hotau natula fakangatangata ia ko e hanu mo e lāunga, pea na'e 'ikai ha toe 'Isileli 'e kehe, tukukehe pe 'a Mōsehe. Ko e hā e me'a na'e fakakaukau atu a Mōsehe ke nau fai he taimi 'oku nau faingata'a'ia ai? Fekuki fakalongolongo pe mo e fiekaia mo e fieinuá? Pe ko e fai e hua 'a e kau talavou, "Longo mo e lotó." Ko e hā leva hono kehekehe 'o ha'anau faingata'a'ia fakalongolongo pe he toafá mei he taimi na'á nau "faingata'a'ia fakalongolongo" ai pe he'enau kei nofo pōpula 'i 'Isipité? 'Oku 'i ai e ki'i fo'i lea Hepelū motu'a ko e *kvetch* pea 'oku 'uhinga ia ki he lāunga ka 'oku meimei ofi ange ki he fa'a ngongohe nanivi mo e ngonengone 'oku fakapahia'i 'aki ma'u pe 'e he fānaú 'enau mātu'á. 'Oku nau pōtopoto'i hono "nanivi'i" e mātu'á ke fai honau lotó, 'o tatau pe he me'a mahu'ingá mo e me'a maumautaimi. 'Oku toe fakatu'utamaki hono fai 'e he ngaahi makapuná ki he'enau ngaahi kuí. 'Oku mahino pe 'a e laumālie 'o e *kvetch*, 'oku 'ikai ko e lāunga tu'unga'a, ka ko e vivili ke fakapapai'i 'oku hao mei he 'aho ki he 'aho pea 'oku 'i ai mo e paletu'a ke nau malu ma'u pe ki ai. 'E lava fēfē ke nau fakakakato 'a e palōmesi 'o 'enau hoko ko e Hako 'o e Tala'ofá 'o kapau te nau mate fiekaia mo fieinuá 'i he toafá 'oku te'eki ai ke nau hū ki he Fonuá? 'E lava fēfē ke nau fakatō'ongamo'ui'i mo vahevahe 'a e kelesi (*hesed*) 'a e 'Otua Māfimafi 'o kapau 'oku 'ikai ke nau 'inasi ai? 'Oku 'ikai ko ha ki'i fakapāhia 'a e ngonengone mo e lāunga 'a e fānaú 'o tatau pe mo e ngaahi makapuná. Ka 'oku mo'oni e laú, "Ka ko e 'ai ke nau toe fakapāhia'i 'a hai?" Kapau 'oku 'ikai ke tau tali 'etautolu e mātu'a totonú e fakahahanu, fakananivi, lāunga mo e ngongohe 'a 'etau fānaú mo hotau ngaahi makapuná, pea ko hai leva te tau falala ki ai te ne toe talí? Fakafeta'i 'o kapau 'oku kau e 'Otuá 'i he'enau talatala me'a ki ai. 'Oku mahino mei he'enau talatala me'a ki he 'Otuá 'a 'enau falala fe'unga ki ai ke fakahā tonu ki ai honau faingata'a'ia. 'Oku mahu'inga 'i he'etau tauhi vā ki he 'Otuá ke tau faka'atā ki ai 'a 'etau mo'ui (*open*) he 'oku kei tatau ai pe ia ki he 'Otuá pe te tau hanga ange ki ai pe situ'a, 'oku kei ava ai pe hono matapā ki ha taha 'oku fie mo'ui.

'Ānau, Lotu mo e 'Aukai: Ko e fieinu au, Sīsū kiate koe. Ko e matavai koe pea mo'ui ma'u ai pē. 'Eiki fakama'a au mei he'eku hia. 'Emeni.

Tūsute, Ma'asi 3: Lau Folofola – Saame 95: 1-7.

Ki'i Ama: Saame 95: 7, "He ko hotau 'Otuá ia, pea ko kitautolú ko e kakai 'okú ne fafanga, mo e sipi 'okú ne tauhia. Ko e 'ahó ni pē taumaiā ke mou fakaongo ki hono le'ó!"

Pou 'Ao: 'Oku kamata pē 'a e fatu Saamé pea mo hono uki kitautolu ke tau hiva fakafeta'i, mavava mo fiefia kia Sihova, he ko ia 'a e 'Eiki na'á ne fakatupu kitautolú, ko hotau Tu'i mo hotau mo'ui'angá. 'Okú toki fakalau 'e he fatu Saamé 'a e ngaahi me'a kotoa 'i he 'univeesi 'okú ne fakamo'oni'i 'a e hiliō 'o e Lahi, ngei, mafai mo e lāngilangi 'o e 'Otuá 'i ha toe 'otua 'i he 'univeesi. Ko Sihova 'oku aoniú mo fakaleveleva 'i he 'univeesi pea ko ia toko taha pē 'oku totonu ke fai ki ai 'a e hū mo e punou. Ko e Ki'i Ama 'o e 'ahó ni 'oku fokotu'u mai ai 'e he fatu Saamé ko kitautolú ko e kakai 'a e 'Otua pea ko e 'Otuá 'okú ne fai hotau tauhi'i. Ko 'ene fanga sipi kitautolu he ko ia 'a e Tauhi Sipi Lelei 'okú ne fai hotau Tauhi. Pea hangē ko e natula 'o e sipi, 'e mahu'inga ke tau fakaongo ki hono le'ó. Ko e toki me'a fakaloloma lahi ia ki he feohi 'oku tau fai he Siasí, fāmilí mo e fonuá, ko e a'u ki ha taimi kuo tau hēhētu'u 'i hono vahevahe'i kitautolu 'e he ngaahi le'o kehekehe 'o e hala fonongá ni. 'Oku 'i ai 'a e ngaahi

le’o ‘oku nau faka’ai’ ai kitautolu ke tau tokanga ange ki he’etau ngaahi me’á ‘i he me’a ‘a e ‘Otuá pea mo e kaungā’apí, ko e le’o ia ‘o e mānumanu mo e siokita. ‘Oku ‘i ai mo e le’o ‘okú ne uki kitautolu ke tau sio ‘aki ‘a e mata sio’ata ‘o e meheka mo e lotokovi ki hotau kaungā pilikimí, pea kuo a’u ai ki ha taimi, kuo ‘ikai ke toe ‘i ai ha laka ia ‘a ha taha ‘e lelei kiate kitautolu. ‘Oku ‘i ai mo e ngaahi le’o ‘oku nau fakafelefele ‘i hotau lotó ‘o ‘ikai ai lava ke tau fanongo taha pē ki he Le’o ‘o hotau Tauhi Leleí. Kuo toó ai ‘a e ni’ihi ki he faingata’a ‘i he’enua fanongo ki he le’o ‘o e filí, ‘o nau tō he ngaahi ‘ahi’ahi ‘a e mātelié pea mo ‘ene fiema’u vivili, pea mo e ni’ihi kuo kuihi ‘e he fiema’u māfai mo e lāngilangi ‘o puli ai ‘a e me’a totonu ke nau fai. ‘I he fa’ahita’u ‘o e Leniti ni, ‘oku mahu’inga ke tau manatu’i, ne ‘osi fai ‘e Sētane hono ‘ahi’ahi’i ‘o Sīsū ‘i he toafá ‘aki ‘a e ngaahi me’a kotoa pē ‘o e mo’ui ni, ka na’e ‘ikai ke tō ai he na’á ne fakafanongo ma’u pē ki he Le’o ‘o hotau Tauhi Lahí, ka ko e ‘Otuá ko e Tamaí. Tauange ke hoko ‘a e taimi ‘oku tau fononga ai ‘i he toafa ‘o e mo’ui ni, ko ha taimi ia ‘oku tau fakamama’u taha pē ki he ‘Eiki ko hotau ‘Otuá ke ne tokoni’i kitautolu ke tau lava ai ‘o fakafaíkehekehe’i ‘a e le’o ‘o Setané mei he Le’o ‘o Sihová, pea tau muimui ki ai, he ko ia ‘okú ne fai hotau fafanga, pea ko e sipi kitautolu ‘okú ne tauhiá.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: ‘Eiki teu hiva pē ho’o ‘ofá ‘I he ‘ahó mo e pō kotoa, ‘O fai ho fakahikihiki, ‘I taimi mo ‘Itaniti. ‘Emeni.

Pulelulu, Ma’asi 4: Lau Folofola – ‘Ekisoto 17: 1-7.

Ki’i Ama: ‘Ekisoto 17: 6, “Ko au ‘eni te u ‘i he potu ko iá, ‘o tu’u ‘i ho ‘aó ‘i he maka ‘i Hōlepí; pea te ke taa’i ‘a e maká, pea ‘e ‘alu atu ha vai mei ai ke inu ‘e he kakai.’ Pea na’e fai pehē ‘e Mōse ‘i he ‘ao ‘o e kau Mātu’a ‘o ‘Isilelí.”

Pou ‘Ao: ‘Oku tau toe hokoatu pe he Lēsoni na’a tau fakalaulauloto ai he Mōnité. Ko e tali eni ‘o e fakahamanu ‘a e kakai kia Mōse mo Sihová, ko hono fakainu kinautolu mei he vai na’e puna mei he makatu’ú. Na’e ‘ikai ko e vai pe ‘a e “mana” ‘i he talanoá he ‘oku fokotu’u mai ‘e hotau Ki’i Amá mo e “Mana Mahu’inga Ange”, ko e ‘I HONAU LOTOTONGA ‘A E ‘OTUÁ. ‘E ‘ikai ke hala ‘o kapau te tau faka’uhinga’i na’e ‘uhinga pe lava ‘a e ‘uluaki maná (vai), koe’uhi ko e ‘I AI ‘A SIHOVÁ! ‘I he taimi tatau, na’e ‘osi lava pe ‘e Mōse ‘iate ia pē ke ne fai ‘a e ngaahi “mana” ‘e 10 ‘o hangē ko ia na’á ne fai ‘i ‘Isipité ‘o ‘uhinga ai hono tukuange mai ‘e Felo ‘a e kau ‘Isilelí. Na’e fekau’i pe a Mōse ‘e he ‘Otuá ke ‘alu kia Felo ‘o fakamatala tonu ki ai ‘a e me’a ‘e hokó ‘o kapau ‘e ‘ikai ke ne tukuange mai hono kakai ke nau ‘alu ki he Fonua ‘o e Tala’ofá. Ko hono kehekehe ‘o e ngaahi mana na’e fai ‘i ‘Isipité, ko e ‘alu pe ‘a Mōse mo e ‘Otuá, ka ko e ‘ahó ni, ko e “Tu’u ‘a Sihova ‘i honau lototonga mo Mōse.” ‘Oku fakamahino ‘e hotau Ki’i Amá ko e ‘Otuá ‘o ‘Isileli pea mo kitautolu ‘i hotau kuonga ni, ko e ‘Otuá ‘oku kau ma’u pe mo kitautolu ‘i he taimi kotoa pe. ‘Oku tau toki fa’a māfana pe ke fakamatala’i e ‘ofa lahi ‘a e ‘Otuá ‘i he taimi ‘oku tokamālie ai e me’a kotoa pe he Siasí, fāmili pe sosaieti. Ko e taimi ‘oku tō ai ha po’uli - mate ha taha ko hatau ‘ofa’anga pea hangē ‘oku ‘ikai ke tau ‘ilo pe ‘e fakamatala’i fefee’i ia. ‘Oku a’u pe ki hono fehu’ia ‘e he ni’ihi pe na’e ‘ifē koā ‘a e ‘Otuá ‘i he taimi na’e hokomai ai e faingata’á. ‘Oku fehu’ia ‘e he ni’ihi ‘a e ‘aonga (pea meimei mo’oni ange ‘a e ‘ikai hano ‘aonga) ‘o e Lotú ke ne ta’ofi ha faingata’a ‘oku tu’unuku mai. ‘Oku tau fiemālie ke ‘ilo ‘oku hanga ‘e he Lotú ‘o malu’i kitautolu mei he ngaahi faingata’a kehekehe ‘o e mo’ui ni (mahaki, fakatu’utamaki, faingata’a fakaenatula). ‘Oku faingata’a lahi ki he ni’ihi ke fakamatala’i pe faka’uhinga’i ‘a e ngaahi mahaki faka’auha, afā fesi niu mo e mofuike pea ‘i he ngaahi ta’u si’i kuo tau situ’a ki ai, ‘a e fu’u mofuike lahi mo e peau kula na’á ne lulu’i ‘a Tongá. Ko e faka’uhinga faingofua tahá, ko hono tukuaki’i ko e ngaahi faingata’a ‘oku tau mo’ua ai he mo’ui ni, ko e tautea meia Sihova. Pea hangē, ‘i he ngaahi faka’uhinga peheni, ‘oku tau toki kau pe mo Sihova he taimi ‘oku tokamālie ai. Ko e taimi ‘oku hoko mai ai e faingata’a, ko e faka’ilonga mo e fakamo’oni pau ia tokua ‘o e ‘ikai ke tau kau mo e ‘Otuá. ‘Oku tau fakafeta’i he kei ‘Otuá pe ‘a e ‘Otuá ‘iate ia pe ‘o ‘ikai ke uestia he’etau ngaahi faka’uhinga. Ko e me’a ‘oku mo’oni mo mahino felāve’i mo e ‘Otuá, ko ‘ene ‘i hotau lototonga ‘i he taimi kotoa pe ‘o tatau pe he’ene langi melié mo ‘ene langi tamakí. ‘Oku tau kau pe mo e ‘Otuá he taimi ‘oku tau po’ulia ai ‘i he fakatamaki he fāmili, Siasí mo e fonuá ‘o tatau pe mo e taimi ‘oku tokamālie ai. Fakafeta’i he’etau ma’u ha ‘Otuá ‘oku kau ma’u pe mo kitautolu ko hotau To’utakanga Piki ma’u pe!.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Ko hai ha taha ‘e piki ma’u pe, Sīsū pe, Sīsū pe. Si’a kāinga ‘e ‘ikai ngaue, Sīsū pe, Sīsū pe. Sīsū pe te ne fai ke ‘osi si’i toki ‘ofa ta’emotu e. Te ne tu’u ma’u ‘i he ‘aho kovi. Sīsū pe, Sīsū pe!

Tu’apulelulu, Ma’asi 5: Lau Folofola – Loma 5: 1-11.

Ki’i Ama: Loma 5: 1-2, “Ko e fakalelei ‘a e ‘Otuá mo kitautolú koe’uhi ko ‘etau tuí. Pea ‘oku tau vālele eni mo e ‘Otuá koe’uhi ko hotau ‘Eiki ko Sīsū Kalaisí. Ko Sīsū Kalaisi pē na’á ne fakaa’u kitautolu ki he ‘ofa tu’unga’ a ko eni ‘oku tau ‘i ai. Pea ‘ikai ngata ai, ka ‘oku tau toe fakatu’amelie foki ki he’etau ‘inasi he lāngilangi ‘o e ‘Otuá.”

Pou ‘Ao: Ko e ‘Ipiseli ‘a Paula ki he kakai Lomá ko e taha ia ‘i he ngaahi ‘Ipiseli ‘oku mohu pea fonu ai ‘a e ngaahi tefito ‘i tokāteline faka-kalisitiane ‘oku tau mamahi ‘i ‘i he Lotú. ‘I he veesi ‘uluaki ‘oku fokotu’u mai ai ‘e Paula ko hotau “fakatonuhiá” ‘oku fai ia ‘e he “tuí.” ‘Oku kau ‘a e “Fakatonuhiá” ‘i he ngaahi lea fakatokāteliné, pea ‘oku kei fai hono veipaa ‘i ‘e he kau mataotao ‘o e mala ‘e faka-Tokateliné. ‘Oku tui ‘a e ni’ihi, tokua ‘oku kau ‘etau ngāue lelei, ki hono fakatonuhia ‘i kitautolu ‘i he ‘afio mai ‘a e ‘Otuá. Ko e kau fatu Tokāteline ‘a e Siasi ‘oku tau kau ki ai, ‘oku nau mamahi ‘i ‘a e me’a ‘oku fokotu’u mai ‘e Paulá, ko hotau “Fakatonuhiá” ‘oku fai ‘ata’atā pe ‘e he Tuí. Ko e veipā leva ‘oku hokó, ‘oku makatu’unga ia ‘i he “Fakatonuhia fai ‘e he Tuí,” pea mo e “Fakatonuhia ‘o fai ‘aki e ngāue.” ‘Oku piki e ni’ihi ki he mo’oni ‘a Semisí, ko e tuí ‘iate ia pē ‘oku mate he’ene tu’u toko taha ‘o ‘ikai kau ai e ngāue. Ko e ni’ihi ‘oku nau fai ‘a e lau ‘a Paulá, ko hotau fakatonuhiá na’e fai ia ‘e Kalaisi ‘i he’ene hoko ko e “angahala” ‘o pēkia he Kolosí ko hotau feotongi, pea lava ai hotau fakatonuhia ‘i ki he ‘Otuá. Ko ‘etau tui pē ki he’ene Pēkia mo ‘ene Toetu’ú, pea ko hotau fakatonuhia ai pē ia. Ko e fakahinohino ‘a Paula ‘i he Lēsoni ‘o e ‘ahó ni, na’e fai ia ki he kāinga lotu (Loma) na’e fakamamafa ‘enau fai e lotú ‘i he tauhi ‘o e Lao ‘o e Lotu faka-Siú. Ko ‘ene mā’opo’opo mo kakato ‘enau tauhi ‘i ‘o e Laó ‘o fakatatau ki he tu’utu’uni faka-Siú, pea kuo lava ai pē ‘a honau fakatonuhiá. Na’e fakamamafa ‘a e tauhi Laó ‘i he NGĀUÉ ‘o ‘ikai ‘i he TUI ‘oku fe’unga ānoa pē ‘a e Pēkia ‘a Kalaisi he Kolosí mo’o tau fakatonuhia, pea ‘i he lau ‘a Paulá, ‘oku hala ia. Ko e taimi leva ia ‘oku kauhala tata ai ‘a Paula mo Semisí, ko hotau fakatonuhiá ‘oku fai ia ‘e he TUI, pea fakamo’oni ‘a e ngāue lelei ki he me’a ‘oku tau tui ki ai. ‘Oku ou faka’amu pē ‘e mahino ‘a e me’a ‘oku mamahi ‘i ‘e Paula pea mo Semisí he’e tokoni ia ki he’etau fua fatongia he Lotú. Ko e Tuí ‘okú ne fānau ‘i ‘a e ngāue lelei. ‘Oku tala ‘e he ngāue lelei ‘oku tau fai ‘a e me’a lelei ‘oku tau tui ki ai. Koe’uhí ko ‘etau tui kuo fai hotau fakatonuhia ‘e Kalaisi ‘i he Kolosí, pea ‘oku tau ma’u kelesi leva mei he ‘Eiki ne Pēkia he Kolosí ke fai ‘aki ha ngāue lelei ke fakaa’u ‘a e Ongoongo lelei ‘o e Kolosí ki he tapa kotoa pē ‘o māmaní. Sinoeme’a, ke tau ‘ilo kuo fai ‘e Kalaisi hotau fakatonuhia ‘i, pea ‘i he ‘afio mai ‘a e ‘Otuá kiate kitautolú, kuo tau tonuhia ‘i he’etau Tui ki he ngāue ma’ongo’onga na’e fai ‘e hono ‘Aló, pea tau “vīkiviki ai ‘i he ‘amanaki ke kau ‘i he lāngilangi ‘o e ‘Otuá.”

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Fakafeta ‘i ‘i ho’o foaki mai ‘a Sīsū mo’o mau fakatonuhia. Ngaohi ‘eku mo’uí ke taau mo e feilaulau ma’ongo’onga na’e fai ‘e Kalaisi ma’akú. ‘Emeni.

Falaite, Ma’asi 6: Lau Folofola – Saame 95: 8-11.

Ki’i Ama: Saame 95: 8, “‘Oua na’a fakafefeka homou lotó, ‘O hangē ko ia ne fai ‘i Mēlipá, ‘O tatau mo e ‘aho ‘o Masá (‘Ahi’ahi) ‘i he toafá.”

Pou ‘Ao: Ko e vaivai’anga ia e kakai tui kia Sīsū, ko e hoko mai pē ha me’a, kuo tau ‘ita, pea lāunga pea kē mo fakamotumotu mo hotau kaungā fonongá. ‘Oku tuha pē ‘a hono fakahingoa ‘e he ‘Otuá ‘a e toafa ‘i Siní, ko Masá pē ‘Ahi’ahí pea mo Mēlipa, ko Kē, he ko e iku’anga pe ia ‘o ‘enau lāungá mo ‘enau hanu he’enau feinúa, ko ‘enau kē. Pea telia na’a tau mo’unofoa ‘i he faingata’a na’e tofanga ai ‘a ‘Isilelí, ka ‘oku mahu’inga ke tau ki’i tokanga si’i ki he anga ‘etau feohi ‘oku fai ‘i he’ene Lotu lelei, fāmili pea mo e sōsaieti ‘oku tau fua fatongia ai. Kuo lahi ‘a e ngaahi me’a kehekehe kuo hoko ko e “Masa” mo e “Melipa” pea tau tatau ai mo ‘Isilelí. ‘Oku hanga ‘e he fatu Saamé ni ‘o fakamanatu mai ‘a e nunu’a kovi ‘e iku ki ai ‘a kinautolu ‘oku loto fefeka mo talangata’a ki he ‘Otuá - ‘e ‘ikai te nau a’usia ‘a e fonua ‘o e Tala’ofá. ‘Oku ‘ikai ngata pē ‘i he kē mo e hanú, ka na’e hanga he’enau fanga kuí ‘o ‘ala ‘aki ‘a e Huafa ‘o e ‘Otuá, lolotonga ko ia ‘oku kei laumālie lelei pē ‘a e Fekau ‘e Hongofulú: “‘Oua te ke takuanoa ‘a e huafa ‘o Sihova ko ho ‘Otuá: he ‘e ‘ikai lau ‘e Sihova ‘oku ta’ehalaia ia ‘a ia ‘okú ne takuanoa hono huafá,” (Ekisoto 20:7). Ko honau tuhá pē, “Ko e fāngofulu ‘i ta’u na’a ku fakalili ‘a ki he to’utangatá kotoa, ‘ou pehē, ‘Ko e kakai kimoutolu ‘oku loto hēhē, Pea kuo ‘ikai te nau a’usia ‘a e ‘ilo ‘i hoku ngaahi ‘alungá.” Ko e ‘uhinga ia na’e fakahee ‘i ai ‘a e kakai Isilelí ‘i he ta’u ‘e fāngofulu ‘i he toafá, ke ‘auhani atu ai ‘a kinautolu ‘oku loto tāngia mo loto fefeká, ke ‘oua na’a nau ‘ausia ‘a e fonua ‘o e Tala’ofá. Ko e iku’anga pe ia kiate kinautolu ‘oku fakafili ki he ‘Otuá ko ‘enau ‘auha. Kae fakafeta ‘i, kuo hoko mai ‘a Sīsū, ke hiki hake kitautolu ma’ulaló pea fai hotau fakatonuhiá ‘i he kolosí, ke tau ‘ausia ‘a e malōlō’anga ‘o e ‘Otuá. ‘Oku mahu’inga pē ke tau ‘ilo’i ko e ‘Otuá ‘oku ‘ikai ko hatau fa’iteliha’anga ke tau palahi ‘aki ‘a ‘ene ‘ofá mo ‘ene fai meesi he ‘e a’u pē ki ha tu’unga kuo ‘osi ai ‘a e taimi tali hū pea ‘e hoko ia ko e hia ‘omi mala kiate kitautolu. Sinoeme’a, ke tau ngāue ‘aonga ‘aki ‘a hotau faingamālié ‘i he fa’ahita’u ‘o e Lēniti ni ke tau feinga ‘i he tokoni mai ‘a e Laumālie Mā’oni’oni ke tau lava ‘o fakatō’ongamo’ui’i ‘etau Tui pea tau “Fononga ‘i he Tuí: Falala, Fakalaululoto mo Tali e Ui ‘a e ‘Otuá.” Ko e taimi ‘oku tau “Tali ai e Ui ‘a e ‘Otuá” pea ‘oku tau feinga leva ke auau tatau ‘a e me’a kotoa pē ‘oku tau fai ‘i he’etau feohi ‘oku fai ‘i he Siasi, fāmili mo e fonuá foki. ‘Ofa pē ke pehē ‘etau to’o fatongia ‘oku fai he vaa’i taimi ‘o ‘etau tauhi ‘a e Leniti Tapú ni.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Teke’i ‘a e filí ke mama’o, ‘O tuku pē ke tau fe’ao. Ka takimu’ a ‘a e ‘Afiona, ‘e ikai hē homau fononga; Ka te mau hao mei he kovi, ‘O tō ai ha lelei mo’oni. ‘Emeni.

Tokonaki, Ma’asi 7: Lau Folofola – Sione 4: 5-42.

Ki’i Ama: Sione 4: 21, “Pea pehē ange ‘e Sīsū ki ai. ‘Fefine, tui mai kiate au. Kuo vave ‘a e ‘aho ‘e ‘ikai ke toe fai ‘a e lotu ki he Tamai he mo’unga ko ení, pē ko Selusalema.”

Pou ‘Ao: Na’e faka’ohovale ki he fēfine Sāmeliá ‘a e kole inu ange ‘a Sīsū, he ko e Siu ia. Na’e lau ‘e he Siú, ko e kau Sāmeliá ‘oku ta’ema’ a ko ‘enau mali ki he kau Senitailé. Neongo na’á nau kui taha pē kia ‘Epalahame, ‘Aisake mo Sekope, ka ‘i he’ enau nofo faka-fonuá, na’e mahino pē ‘a e laine ‘okú ne fai honau vahevahe’i: ko e kau Siu kakato (*pure Jewish*) pea mo e kau hāfekasi (*part Jewish*). Na’e ‘ikai melema ‘i he fēfiné ni ‘a honau tukufakaholó, he ‘oku mahino ko e ngaahi me’a na’e tōkaki kiate kinautolu talu mei honau fānau’i ‘o hangē pe ko hono ohi hake ‘o e fānau ‘a e kau Siú. ‘Okú hanga ‘e hotau Ki’i Ama ki he ‘ahó ni ‘o fokotu’u mai neongo ‘a e tokehekehe ‘i he tapa kotoa pe (lanu, ‘ulungaanga fakafonua, lea, tui mo ha toe me’a pe), ‘oku tau tatau kotoa pe ‘i he vivili ke ma’u ha inu he taimi ‘oku tau fēfinua aí, pe ko ha me’atokoni ‘i he taimi ‘oku tau fiekaia aí. ‘Okú fakanatula pe ‘a e fa’ahinga ongo ko iá ki he sinó pea ‘oku ‘ikai ha taha mo’ui ‘e ‘ata’atā mei ai, ‘o kau ai pe ‘a e Siú mo e Sāmeliá. Ko e taha e ngaahi feitu’u ‘oku faingata’ a ai ke ma’u ha vai melie ki he inú, ko ‘Isileli pea mo Palesitaine. ‘Okú faingata’ a ke ma’u ha “vaikeli” pea ko e vai ‘oku tānaki he fa’ahita’u ‘uhá ‘oku tauhi ia he’ enau ngaahi lepá ke ngāue’aki ‘i he fa’ahita’u la’ala’ā. ‘Okú nau ui ‘enau “vaikeli” ko e “vai mo’ui.” ‘Okú mahino ange ‘i hono hiki ‘e *Selemaia 2: 13, “He ‘oku lōua ‘a e kovi ‘oku fai ‘e hoku kakai; kuo nau li’aki au ko e faumiteni ‘o e vai mo’ui, kae foa lepa ma’anautolu; ko e ngaahi lepa maumau, ‘a ia ‘e ‘ikai te nau Matānaki ha vai.”* ‘Okú hanga ‘e he talanoa ki he “vai inú” mo e ma’u hala ‘a e fēfiné ki he “kole inu” ‘a Sīsū ‘o ‘ave kinautolu ki he mo’oni’i me’a na’e feinga ‘a Sīsū ke fakamahino ki he fēfiné pea mo kinautolu ‘i hotau kuongá ni. ‘Okú ‘ikai ko e feitu’u ‘oku fai ai e Lotú ‘oku mahu’inga. ‘Okú ‘ikai ko e tukufakaholó, neongo ‘oku ‘i ai pe ‘ene tokoni. Ko e me’a ‘oku mahu’ingá ko e “laumālie” ‘oku fai ‘aki e lotú. Ko e ‘Otua ia ko e Laumālie pea ko e me’a fakalaumālie ‘oku ‘ilo fakalaumālie pe. Ko e lotú kuo pau ke fai ia ‘i Laumālie mo e Mo’oni. Fakafeta’i he na’e si’aki ai pe ‘e he fēfiné ‘ene siá ‘utu vai, kae inu he “vai mo’ui” ‘a Kalaisi peá ne fakaului ai pe mo hono koló ‘o nau tali ko Sīsū Kalaisi ‘a e Fakamo’ui ‘o māmaní. ‘Okú uki kinautolu ‘e he Lēsoni ‘o e ‘ahó ni ki he ngāue faka’evangelio. ‘Okú ne fakamanatu kiate kinautolu ko e Ongoongolelei ‘o e ‘Otua ‘ia Kalaisi ‘okú ne lava ‘o fakalelei’i ‘a e ngaahi faingata’ a kotoa pe ‘i he vā ‘o e nofo faka-matakali (Siu mo e Sāmeliá), ‘i he feohi he fāmili, fua fatongia he Siasí mo e feohi ‘i he sosaieti. Ko e me’a’ofa mei he ‘Otua ‘ia Kalaisi Sīsū, ko e “vai mo’ui” ia pea ‘oku ‘atā kiate kinautolu kotoa pe ‘oku fie inu ki he’ene mā’oni’oni.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Ko e fie inu au, Sīsū kiate koe. Ko e matavai Koe Pea mo’ui ma’u pe, ‘Eiki fakama’ a au Mei he’eku hia. ‘Emeni.

Sāpate, Ma’asi 8: *Sapate 3 ‘i he Lēnití. (Lanu Valeti). Liliu e taimi ‘i he 1:00 a.m. – 2:00 a.m.*

Lēsoni: ‘Ekisoto 17:1-7; Saame 95; Loma 5:1-11; Sione 4:5-42.

Monite, Ma’asi 9: Lau Folofola – 1 Samiuela 16: 1-5.

Ki’i Ama: 1 Samiuela 16: 1, “PEA folofola ‘a Sihova kia Sāmiuela, Ko futu ho’o fakamamahi koe’uhi ko Saula, ka kuo u li’aki ia mei he’ene Tu’i ‘Isileli? Fakafonu lolo ho’o nifo’i manu, pea ‘alu, ‘o fai ‘eku fekau kia Sese ko e tangata Pētelihema: he kuo u tokonaki haku tu’i mei hono ngaahi foha.”

Pou ‘Ao: Na’e laulōtaha ‘a e pule’anga ‘o Kingi Tevitá ‘i he Folofolá, pea fatu ai ‘a e hala fakakavakava mei ‘itāniti ki māmani ‘o fakangata ai ‘a e mate ta’engatá, kae hopo ‘a e La’ā ‘o e Fakatu’amelie ka ko Sīsū Kalaisi.

Ko e hala fononga na’e kamata mei ki ‘itāniti, ka na’e ‘i ai hono fanga ki’i ki’i sitepu na’e pau ke fakahoko mo fakakakato ke malava ‘o fakahoko ‘a e finangalo ‘o e ‘Otua. Ko e lēsoni ‘o e ‘ahó ni ko e taha ia ‘o e ngaahi tefito’i makatu’unga na’e fatu ‘aki ‘a e halafononga faka ‘itāniti ‘o e hoko mai ‘a e Fakamo’ui. Na’e fekau’i ‘e Sihova ‘a ‘ene palōfita ko Sāmiuelá ke ‘alu ‘o pani ‘a e Tu’i fo’ou ‘o ‘Isileli. Ko Sāmiuela pe foki na’á ne pani ‘a Saula ke hoko ko e ‘uluaki Tu’i ‘Isileli (1 Samiuela 10:1). ‘I he tafa’aki ‘e tahá, na’e fiefia ‘a Sāmiuela ke fetongi ‘a Saula he kuo ‘ikai ke ne toe muimui ki he finangalo ‘o Sihová, ka ‘i he tafa’aki ‘e tahá, na’á ne mātu’aki manavahē kia Saula he’ene teu ke pani a Tevitá. ‘Okú mahino na’e māfasia ‘a e Palōfitá ni ‘i he tu’utu’uni fo’ou kuo fai ki aí ‘i he’ene ‘ilo, ‘e ‘ikai lelei kia Saula ‘a e me’a ‘okú ne teu ke fai. Ko e hā ‘a e Palōfitá ke fai? “‘Ou ‘alu fēfē? ka fanongo ki ai ‘e Saula te ne fakapōngi au.” Ko e ki’i Ama ‘o e ‘ahó ni, ko e folofola ia ‘a Sihova ki a Sāmiuelá ke fakahoko ‘a

e taha 'o e ngaahi sitepu mahu'inga ke fakahoko 'o e hala fononga ki he pule'anga fo'ou 'o Tevita, pea 'e iku ki he pule'anga fakalangi 'o e Tu'i 'o taimi mo 'itāniti. Na'e lavea 'a e loto 'o Sāmiuelá 'i he maumau 'o e pule'anga 'o Saulá, pea mo'unofoa ai, kae folafola 'a e 'Otuá "ko futu ho' o fakamamahi koe' uhi ko Saula, ka kuó u li'aki ia mei he' ene Tu'i 'Isileli? Fakafonu lolo ho' o nifo' i manu, pea 'alu, 'o fai 'eku fekau kia Sese ko e tangata Pētelihema: he kuo u tokonaki haku tu' i mei hono ngaahi foha." Neongo 'a e maumau mo e tōnōnou faka-e-tangatá ka na'e 'osi tokonaki pe 'e Sihova 'a e koloa fe'unga ki he hoko atú. Pea mahino pe ko e 'ulungaanga ia 'o e tala'ofa mo e talafungani 'a e 'Otuá, ka na'e pau ke 'i ai 'a e Sāmiuela, ke tu'u mei he 'ene mamahi 'o 'utu 'a e lolo fakatāpui ki he nifo' i manú, pea 'alu 'o kumi ki he fale 'o Sesé. Ko e fanga ki' i ki' i sitepu na'e pau ke fakahoko, pea hokohoko seini ai 'o a'usia 'a e fakamo'ui 'o māmaní. 'Oku 'i ai pe 'a e ngaahi taimi 'oku feinga mai 'a e 'Otuá ke tau hiki mei he me'a ne tau 'amanaki ki ai pea tau loto mamahi ai, pea tau hanga atu ki mu'a he kuó ne teuteu 'a e me'a fo'ou. Pea neongo 'oku te'eki ke tau 'ilo 'a e me'a 'e hoko maí, ka tau tu'u 'o talangofua kakato 'o hangē ko e talangofua 'a e Palōfitá. Te tau fatu ai ha fanga ki' i ki' i sitepu 'e iku ai ai ki hotau fakamo'ui.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Faka'ilo kiate au 'a e fanga ki'iki' i sitepu kuo pau keu fou atu ai keu iku ai ki he fakamo'ui 'a e 'Afiona. 'Emeni.

Tūsite, Ma'asi 10: Lau Folofola – 1 Samiuela 16: 6-13.

Ki'i Ama: 1 Samiuela 16: 11, "Pea me'a 'a Sāmiuela kia Sese, "Oku kātoa heni 'a e kau tamá?" Pea ne pehē, "Oku kei toe pē 'a e kiihi' i si'í, ka ko eni 'okú ne tauhi 'a e fanga sipí." Pea me'a 'a Sāmiuela kia Sese, 'Fekau ke 'omi ia: he 'ikai te tau nofo ki he kái kae'oua ke ne ha'u ki heni.'"

Pou 'Ao: Oku kei hoko atu pē 'etau fakalaululoto 'i he talanoa 'o e ngāue faka-palōfita 'a Sāmiuela ki hono pani 'a Kingi Tevitá. Ne tau lave 'aneafi ki he fanga ki' i makatu'unga na'e pau ke fakakakato kae toki a'usia 'a e ngaahi fokotu'utu' u faka-'itāniti 'a e 'Otuá. Pea ka tau fakafoki 'a e talanoa mei he lēsoni 'o e 'ahó ni 'e hā ai 'a e lotu mo e tangi 'a e fa'ē ke ma'u ha foha. "Pea fai 'e he fefinē 'ene tukumo'ui, 'o pehē, 'Sihova Sāpaoti ē, kapau mo'oni te ke 'afio' i 'a e mamahi 'a ho' o kaunangá, ka ke manatu' i au, 'o 'ikai ngalo ho' o kaunangá, ka ke foaki mai ha hako tangata, pea te u toki tuku ia ki he 'Afioná 'i he ngaahi 'aho kotoa pē 'o 'ene mo'ui." Ko e taha 'eni 'o e ngaahi makatu'unga ke a'usia ai 'a e halafononga 'o e kelesi mo e talafungani 'a e 'Otuá ki māmaní. Ko e tangi mo e kole 'a Ana ke ma'u ha foha tangata; ko e lesoni 'o e 'ahó ni kuo hoko 'a e misi 'a Aná ke fakatupu ai ha tu' i – "king-maker." Mālie 'a e tupulaki 'a e ivi mo e poto 'a e Palōfitá 'i he 'etau lēsoni. Na'e aafe 'a 'ene vakaí ki he 'uluaki fohá, kia Eliapi. Kae a'u 'a e akonaki faka-'Otuá 'oku kei 'aonga 'i he kuonga kotoa pē: "'Oua na'a tokanga 'i hono fōtungá, pe ko hono mā'olungá; he kuó u li'aki ia: he tala'ehai ko e fai ki he sio 'a e tangatá; he 'oku sio 'a e tangatá ki he matá, ka 'oku sio 'a e 'Eiki ki he lotó." Na'e mahino kia Sāmiuela 'a e me'a na'e tokanga mai ki ai 'a e 'Otuá, pea ma'u 'a 'ene faka'uto'uta. Fakaholo mai 'a e toenga 'e toko 6 'o e fanga foha 'o Sesé, pea mo e kalo pe 'a Sāmiuela. Vilitaki 'a 'ene fehu' i "'Oku kātoa heni 'a e kau tama?" Na'e 'ikai ke ala fakasitua' i 'a e me'a na'e tokanga ki ai 'a Sāmiuela – ke 'omai 'a e foha na'e 'ikai ke 'i ai kae toki nofo ki he kái. Ne toki vakai 'a Sāmiuela kia Tevita, "Pea folofola 'a e 'Eiki, Tu'u 'o pani ia; he ko ia ia." Ko e talanoa ia 'o e palōfita Samiuela, ko e "king-maker." 'Oku 'i ai pe hotau ngaahi ngafa takitaha, pea neongo 'e 'ikai ke tau fatongia 'aki 'a e tala-faka palōfita, pea 'e 'ikai ke tau ngaohi tu' i, ka 'oku fiema' u pe ke tau ma'u 'a e poto faka Sāmiuela 'o 'ikai ke tau ngata pe 'i he vakai mamaha 'a e sió – 'o tau tokanga pe ki he fōtungá, mā'olungá mo e me'a matelié. Pea tau tanaki tu'unga 'aki ia 'a hotau kaungā fonongá mo e ngāue 'oku nau fai. Ka tau kakapa ki he ngaahi kelesi 'oku tolongá 'o vakai ki he ngaahi koloa 'oku 'ikai ke hā, ka 'oku 'ilo 'e he laumālié. Tauange 'i he Fa'ahita'u Lēniti 'oku tau fononga ai, ke tau tafunaki 'a e ivi faka-'Otuá ko iá 'o fou 'i he 'etau tokangaekina 'a 'etau mo'ui faka-laumālié, ke tau malava ai 'o ma'u 'a e poto na'e ma'u 'e he Palōfitá.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Tuku ke mau sio 'aki 'a ho Fofongá 'e 'Otuá kae faingofua ke mau lava 'o fakato'onga mo'ui' i 'a 'emau Tuí he taimi kotoa pē. 'Emeni.

Pulelulu, Ma'asi 11: Lau Folofola -Saame 23:1-3.

Ki'i Ama: Saame 23:1-2, "Ko hoku tauhi 'a Sihova; 'E 'ikai te u masiva."

Pou 'Ao: Oku tau fakalaululoto 'i he Saame manakoa taha 'i he kātoa 'o e ngaahi Saame 'e 150. 'Oku 'iloa ko e Saame 'a e Tauhi Sipi Leleí, 'oku 'ikai ngāue kotoa 'a e ngaahi fo' i kupu' i lea kotoa 'i he Saamé ni ke fakamatala' i 'a e tōnunga 'a e tauhi 'a Sihová. Na'a tau lave 'aneafi ki hono fili 'o Tevita ke Tu' i ki 'Isilelí 'o makatu'unga 'i he sio 'a e 'Eiki ki he loto 'o Tevitá. Ko e me'a eni na'e 'i hono lotó 'okú ne he'aki 'i he kamata'anga 'o e Saamé ni. Na'a ne 'ilo' i pau 'a hono Tauhi, pea mo e fatongia 'oku fai 'e hono Tauhi kiate iá. Na'e 'ikai ke sola 'a Tevita

ki he fatongia faka-tauhi sipi he ko 'ene ngāue ia na'e fili mei ai ke hoko ko e Tu'i. Ko e talaloto 'o e 'ahó ni 'oku fai ia mei he laumālie 'o e falala kakato 'oku uho 'aki 'a e 'ofa, fakatu'amelie mo e 'amanaki lelei. 'E 'ikai ha me'a ia 'e masiva ai 'i he mo'uí, lolotonga 'a hono tauhi ia 'e Sihová. Ko hono fakapapau'i ia 'e he mo'uí, 'oku 'ikai ha me'a 'e matavaivai 'i he tauhi 'oku fai 'e Sihová. 'Oku toe mahino ange 'i he taha 'o e ngaahi liliu fakapālangi: *The LORD is my shepherd; I HAVE ALL THAT I NEED.* "Ko e Otua hoku Tauhi; 'Oku ou ma'u 'a e me'a kotoa pe 'oku ou fiema'ú." 'Oku tau mo'ui 'i he kuonga mo e māmani 'oku faka-komesiale'i 'a e me'a kotoa pe. 'Oku fekumi 'a e taha kotoa pe ke 'i ai pe 'a e me'a 'e ma'u mei he me'a. 'Oku 'ikai ke 'i ai ha taimi 'e fe'unga ai ha me'a ia 'e ma'u, pea holiholi tu'u pe 'a e mo'uí ke ma'u ha me'a 'oku toe lahi ange. Ka tau vakai ki he ngaahi kautaha 'oku nau fakalele 'a e ngaahi me'a faka-ekonomika 'a māmani; 'oku 'ikai ke 'i ai ha momēniti mo ha kuonga 'e fe'unga ai 'a 'enau laine faka'osí, mo e tupu 'i he pisinisi. 'Oku 'ikai ke e ngaahi Kautaha faka-Pisinisi pe, ka kuo kau atu eni ki ai mo e ngaahi Pule'anga lalahi 'e ni'ihí. 'Oku nau 'umisi ke puke 'a e fanga ki'i Pule'anga ngāvaivai 'oku 'ikai ke nau lava 'o malu'i fakakautau kinautolú ka 'oku nau lelei 'i he ngaahi maka koloa fakaenatulá. Pea ko e tō ai pe ia 'oku fakalele 'aki 'a e mo'uí 'a e māmani faka-komēsiale 'oku tau mo'ui aí. Ko e me'a kehekehe pe foki hono tali 'oku tau Tauhi 'aki 'a Sīsū pea mo 'etau tui mo fai ki ai. Neongo 'etau kau ki he Lotu lelei 'a Sīsū Kalaisi 'i he ngaahi ta'u lahi, ka 'oku 'ikai ke lava he'etau to'onga mo'ui ke fakamo'oni'i 'oku 'Fe'unga 'Anoa' pe 'a Kalaisi ma'a 'etau ngaahi me'a. 'Oku kei 'i ai pe hotau faingamālie ke feinga'i ai 'a e me'a 'oku tau fakakaukau 'oku 'ikai ke ma'u 'i he'etau TAUHI 'aki 'a Sīsū Kalaisi. 'Oku fakamo'oni mai 'a e Toketā he'ene Himi, "Ko e ma'u Koe, ko e ma'u kotoa." Tauange ke tau toe vakai ki he ki'i veesi 'oku ma'u lotu 'e he taha kotoá, 'o fakapapau'i 'oku 'ikai ke ngata pe 'i he'etau ma'u lotó, ka 'oku tau fakamo'oni mo'ui ki ai – Ko Sihova hoku tauhi, pea 'oku ou ma'u 'a e me'a kotoa pe 'oku ou fiema'ú.

Ānau, Lotu mo e 'Aukai: 'E 'ikai teu masiva au Pe tuku hausia, He ko e Tu'i Aoniu, Ko hoku taiuhi ia. 'Emeni.

Tu'apulelulu, Ma'asi 12: Lau Folofola – Saame 23: 1-6.

Ki'i Ama: Saame 23: 2, "Okú ne taki au ki he ngaahi vai fakanongá."

Pou 'Ao: 'Oku tau toe hokoatu pē 'i he Saame 'o e "Tauhi Sipi Lelei," pea 'i he 'ahó ni 'oku tau sio ai ki he fatongia 'o ha taha ko ha "Tauhi Lelei." 'Oku fakamatala'i 'e he Ki'i Ama 'o e 'ahó ni 'a e fatongia 'oku 'uhinga ai hono tauhi 'aki 'e Tevita 'a Sihová. 'Oku lahi pē 'a e ngaahi feitu'u ke taki ki ai 'e he tauhi 'a 'ene fanga sipi. Ko e kau tauhi 'oku fakalouhi'i mofisi pē 'enau fai fatongiá, 'oku 'ikai ke nau toe vakavakai'i pe sivilisi'i 'a e feitu'u 'oku nau taki ki ai 'enau fanga sipi. 'Oku 'ikai ke mahu'inga kiate kinautolu 'a e fiemālie mo e fiema'u 'a e sipi, ka 'oku mahu'inga ange ha'anautolú nonga mo fiemālie. Koe'uhí ko e siokita 'a e kau tauhi, pea kuo lahi ai 'a e fanga sipi kuo hē pē mole 'enau mo'uí koe'uhí ko e feitu'u hala na'e taki kinautolu ki aí, pea mo e 'ikai ke tokanga'i lelei kinautolu 'e honau kau tauhi. Ko e natula 'o e sipi, ko 'ene muimui ki hono tauhi 'o tatau ai pē, pe ko e fē ha feitu'u 'e taki kinautolu ki ai 'e honau tauhi. 'Oku mahu'inga 'aupito 'a e "vai" ki he mo'ui 'a e sipi. 'E 'ikai lavalava noa ke fafanga pe tauhi ha fanga sipi 'i ha feitu'u 'oku 'ikai ke ma'u ai ha vai ke fakainu'aki kinautolu. 'I he taimi tatau, 'oku mahu'inga ke nonga 'a e feitu'u ke ma'u mei ai e inu 'a e sipi, koe'uhi kae lava ke a'u tonu ki he vai 'o ma'u mo'ui mei ai. 'Ikai ko ia pē, ka 'oku mo'ui 'āfa'afa mo lanumata lelei 'a e ngaahi feitu'u 'oku tu'u takataki ki he vai 'i hono fakaivia 'o e kelekele 'oku fai ai e kaikai 'a e fanga sipi mei he vai.

Ko e taimi 'oku a'u tonu ai 'a e sipi ki he ngaahi feitu'u pēhē, pea 'oku nau nonga he 'oku 'ikai ngata pē 'i he ofi 'a e vai, ka 'oku toe fonu mahuohua pea mo 'enau me'akaí. 'Oku kehekehe 'aupito 'a e fa'ahinga ongo'i nonga ko iá, pea mei ha sipi 'oku fiu kumi ha'ane me'akai mo ha me'ainu, 'i ha feitu'u 'oku pakukā pe honge vai. Me'a pango he kuo tau hangē kotoa pe ha fanga sipi hē, 'o 'ikai ke tau lata 'i he ngaahi matavai 'oku tafetafe mālié, ka tau lata 'i he 'ātakai 'oku longoa'a mo pakukā. 'Oku fēfē 'a e ngaahi vai 'oku tau nofo lata ki aí? Kuo hoko 'a e tekinolosiá mo e ngaahi mītia faka-sosialé ko e nofo'anga ma'u 'o e tokolahi. Kuo hoko ia ko e "vai fakanonga" ki ha ni'ihí, 'asinga ai ko 'ene lau sekoni pē kuo a'u ki ha tapa pe 'o māmani. Pea 'oku lahi pe mo e ngaahi feitu'u kuo hoko ko e "vai fakanonga" ki he Tauhi 'o tatau pe mo e fanga sipi. Kuo fia e mavahevahe 'i hotau ngaahi lotofale faka-Siasi pea 'oku makatu'unga ia 'i he tui 'oku kehekehe 'a e "vai" 'oku tau fakainu ai 'etau fanga sipi. 'Oku mahino e me'a ia na'e tokanga ki ai a Tevita he'ene Saamé. Ko e fehu'i: 'Okú ke fakapapau'i ko e vai 'oku taki kitautolu ki ai 'e hotau Tauhi 'oku fakanonga ki he sipi kotoa pe 'i he Takanga pe ko ha kihí 'i ni'ihí pe? 'Oku ou fakataunge 'oku fakanonga 'a e vai 'oku taki kitautolu ki aí, pea 'oku 'atā ki ha taha pē.

Ānau, Lotu mo e 'Aukai: 'E Sīsū si'i Tauhi Lelei He sipi kotoa 'a e 'Otua, He me'a kuó u tangi ki ai Ke nofo vāofi atu na. 'O u lotu keu muimuia Ha me'a te ke 'alu ki ai. 'O u nofo, 'o mo'u siofia Ho monumonuka ne fai. 'Emeni.

Falaite Lelei, Ma'asi 13: Lau Folofola – 'Efeso 5: 8-14.

Ki'i Ama, Efeso 5: 9-10, “He ‘oku tupu mei he maamá ‘a e me’a kotoa ‘oku ma’a, mo totonu, mo mo’oni. Fekumi ki he me’a kotoa ‘oku hoa mo e finangalo ‘o e ‘Otuá” (Taulua).

Pou ‘Ao: Fakafeta’i he ‘etau a’usia ‘a e ‘Aho Tupu’a ‘o e Lotú pea neongo ‘a e feongoaki ‘i hotau kuongá ni ‘a e ongoongo kovi ‘o e tau mo e ICE, ka ‘oku kei ‘ākitu’a mai pe ‘a e koloa lelei ‘o e ‘ahó ni ko hotau ‘amanaki’anga. ‘Oku mo’oni ‘a e Himi ‘o e Fanau’i fo’ou (610) ‘i he talanoa ‘oku tau fakalaulauloto ai he ‘ahó ni, “‘Oi ke u tala hoku monū, Kuo te ma’u ‘a e fanau’i fo’ou. Hoko ‘a e maamá ki he po’uli, Hiki ‘a e maté ki he mo’ui, Hoku monū é ‘eku koloa, ‘Ete ongo’i he taimi kotoa. Fakamo’oni, fakapapau, Fale ‘a e ‘Eiki ‘iate au.” Ko e me’a ‘oku ua pē, kapau pē ‘oku ‘ikai ke tau ‘i he maamá, ta ‘okú tau ‘i he po’ulí. Ko kinautolu ‘oku ‘ilo’i ‘a Kalaisí, ‘oku nau ‘i he maamá pea ko kinautolu ‘oku te’eke ke ‘ilo’i ‘a Kalaisí, ‘oku nau ‘i he po’ulí. ‘Oku ‘i ai leva mo e ngaahi tō’onga mo’ui ‘o e “po’ulí,” pea ko e fa’ahinga ‘ulungaanga mo e tō’onga ia na’e na’ina’i fefeka ki ai ‘a Paula ki he kāinga ‘Efesó ke nau hikitunga mei ai ‘o ‘ai ‘a e tō’onga mo’ui ‘oku tauu mo e Maamá. Ko e taimi ‘oku tau ‘i he maamá aí, pea ‘oku tau “fekumi leva ki he ngaahi me’a ‘oku tauu mo e finangalo ‘o e ‘Otuá, ‘a e me’a ‘oku ma’a, totonú mo mo’oni.” ‘Oku ‘ikai ko ha me’a faingofua ha’atau feinga ke nofo ma’u pe ‘i he maamá ‘i he taimi kotoa pē, he ‘oku tau ‘i ha kuonga ‘oku ‘atā ‘aupito ange ai e feohi pea lahi mo e ngaahi me’a ‘okú ne uesiá. Pea ‘oku tau vave ma’u pe foki ke tuhu ki hema mo mata’u mo tukuaki’i e ngaahi me’a kehekehe ‘i ha taimi ‘oku tau ta’etokanga ai ka tau tō ki ha po’uli fakaeloto. ‘Oku ‘i ai e fale’i mahu’inga ‘a e taha ‘o e kau Fakalelei Lotú, “‘Oku ‘ikai ke tau lava ke pule’i ‘a e puna ‘a e manupuná ‘i ‘olunga ‘i hotau ‘ulú, ka ‘oku tau lava ‘o pule’i ke ‘oua na’a ngaohi pununga ia ‘i hotau ‘ulú.” Koe’uhi pe ko e kau vaipalo kitautolu, ‘e mahu’inga ke tau lafi ke ofi ki he Pou Afí mo e Pou ‘Aó ke ne huluhulu ma’u pe ‘etau fonongá koe’uhi ke ‘oua na’a ‘i ai ha taimi kuo “ngaohi pununga” ai e angahala ‘i he ‘etau mo’ui. Ko e nofo ki he maamá mo e vivili ki ai ‘okú ne fakamaama ‘a e lotó mo e ‘atamai pea ko e maamangia ange ai pe ia ‘a e ‘ātakai ‘oku tau kau ki aí. ‘Oku te’eki ha taimi ‘e lava’i ai ‘e he po’uli ‘a e maamá. Ko e a’usia ia ‘a e ‘Evangelio’i he’ene Kōsipeli, “Pea ‘oku ulu ‘a e maamá ‘i he po’uli; pea na’e ‘ikai lava’i ia ‘e he po’uli” (Sione 1:5). Ko e taimi lahi, ‘oku ‘ikai lava ke kakato ai ‘a e ulu ‘a ‘etau ngaahi maamá koe’uhi ko ‘etau toe faka’atā ‘a e po’uli ke hū mai ki hotau lotó. ‘Oku mahu’inga ke tau ‘ilo’i ko e taimi kotoa pē ‘oku tau mo’ua ai ‘i he po’uli ‘o e ‘angahalá,” ‘oku kei ulu mai pē ‘a e Maama lau ‘Itaniti ko hotau “fakamaama.”

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Ko hoku maama’anga koe Sīsū é, He la’ā ‘o hoku laumālié, Sīsū é. Neongo ‘ete po’ulia He langi ‘ao’aofia, Teu maama pē ka ta ‘i ai, Sīsū e. ‘Emeni.

Tokonaki, Ma'asi 14: Lau Folofola - Sione 9: 1-41.

Ki'i Ama: Sione 9: 3, “Pea tali ‘e Sīsū, ‘Na’e ‘ikai ko e angahala ‘a e sianá ni, pē ko ‘ene mātu’á: ka koe’uhi ke fakae’a ‘iate ia ‘a e ngaahi ngāue ‘a e ‘Otuá.”

Pou ‘Ao: Ko e talanoa ‘o e ‘ahó ni, ko e talanoa ‘o e kakai ne kui. Ne faito’o e kuí ‘e Sīsū ‘o ‘ā ‘aki e pelepela, ka ‘oku mahino mei he talanoá ne kau fakataha e kau Akó mo e kau Falesí he kuí! Tau ‘uluaki lave ki he me’a ne ne kuihi e kau akó. Nau ō mai ‘o tu’u ‘i mu’a he motu’a kuí, ‘o fakahā’i ai ‘enau lotú, ‘aki ‘enau talanoa fakalotu. “*Lāpai, ko hai ne angahalá, ‘a e sianá ni, pē ko ‘ene mātu’a ‘o tupu ai hono fānau’i kui?*” Ko e me’a pē é ne nau sio ki ai ‘o ‘ilo he tangatá, ko ‘ene kuí. Ko e tui fakalotu ia ‘o e ‘aho ko iá, pea ‘oku tau kei piki pē ki ai he ‘ahó ni. Kapau ‘okú te tu’umālie, pea ‘oku ‘uhinga leva ia ‘oku sai ‘ete ki’i lotú, ‘oku tāpuaki’i mavahe kita ‘e he ‘Otuá koe’uhi ko ha’ate fai lelei. Kapau ‘okú tau mahamahaki, tu’utāmaki, faingata’a ia pea ‘oku ‘uhinga leva ia, ko hono tautea kitautolu koe’uhi ko ha’atau fai angahala pē ko e angahala ‘a e mātu’á. Na’e ‘ikai ha toe mata sio’ata ‘e sio ‘aki ‘e he kau Akó, ka ko ia pe na’e ohi hake ‘aki kinautolú. ‘Oku toki hanga ‘e Sīsū ‘o liliu ‘a e fakakaukau ko iá he ‘ahó ni ‘i he’ene fokotu’u atu ‘a e ‘uhinga ‘o e kui ‘a e tangatá, “ke fakae’a ai ‘a e ngāue ‘a e ‘Otuá.” ‘Oku fakae’a e ngāue ‘a e ‘Otuá ‘i he tu’unga fakatu’utāmaki na’e ‘i ai e tangata kuí. Ko e kau kui faka’osi ‘o e talanoá ni, ko e kau Fālesí. ‘Oku ui fakaoli ‘a e fa’ahinga kui ko iá, ko e “Kui he fakaava ‘aisí,” pea ‘oku ‘uhinga ia ki ha’ate fīu fakasio ha me’a ‘i he ‘aisí, lolotonga ‘oku ‘i he loto ‘aisí pē. Ko ‘ete fematemei hono fakasio ‘o e me’a vali mā, lolotonga ko iá ‘oku hili pē ‘i he matapa ‘o e ‘aisí. Ne mo’ua ai e fu’u kau paipá ni. Ko e Mīsaia eni, ‘a e ‘Alo e ‘Otua Taupotú, ‘a Sīsū Kalaisi, ‘okú ne ‘i honau tafa’aki pē, kae ‘ikai pe ke nau ‘ilo’i ia. Na’e fakakakato ‘e Sīsū ‘a e ngaahi me’a kotoa pē ne palōfisai ki ai e kau Palōfitá, kae ‘ikai pē ha’ane aata ki he kau Falesí, ko e Mīsaia ia. ‘Oku mālie ‘a hono ‘ilo’i ‘o Sīsū ‘e he kui fakamātelie (*blind*), kae ‘ikai ke ‘ilo’i ia ‘e he kau Falesí na’e ‘ā. Ne hanga ‘e he’enau fu’u ofi ki he Laó ‘o kuihi kinautolu mei he laumālie ‘o e Laó. Ne mo’ua e kau Falesí ‘i he faingata’a ‘o e fu’u ofi ki he me’a ne nau tokanga’i ‘o nau iku ta’e tokanga’i ai ‘a ia na’a nau lau ‘oku nau tokanga’i - Misaia. Ko e ‘ahó ni ‘oku tau kau mo kitautolu ‘i he talanoa ‘o e kuí. ‘Oku tau ‘i he tafa’aki fē? ‘Oku mahino he lēsoni, ko e toko taha pē na’e ‘ā, ‘a e matāpule na’e kuí. Ne hili pē hono faka’aki ia ‘e Sīsū peá ne fakamalō mo tui

ki he faiako ‘a Sīsū. ‘Okú ke ‘ā pē ‘oku ‘ikai? Faingamālie e Lenití ni, ke tau sio hifo ai. Vakai’i fakaeloto kitautolu pē ‘oku tau ‘ā fakalaumālie koā pe ‘ikai. ‘Okú ‘ikai mo ha toe me’a ke faito’o ‘aki ha loto ‘oku “kui” ka ko ‘etau tali pē ‘a e ta’ata’a ‘o Kalaisi ne lilingi he funga Kolosi ‘o Kālevala pea tau “Fakama’u Hifo pea Fakatu’amelie ki ha mo’ui fo’ou.”

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Faka’ā hoku matā, ‘e ‘Otua, kae lava ke u sio ‘o ‘ilo ‘a hoku fatongia totonu ki he ‘Afioná mo hoku kaungā’apí. ‘Emeni.

Sāpate, Ma’asi 15: *Sāpate 5 ‘i he Lēnití. (Lanu Valeti).*

Lēsoni: 1 Samiuela 16:1-13; Saame 23; ‘Efeso 5:8-14; Sione 9:1-41.

Mōnite, Ma’asi 16: Lau Folofola – ‘Isikeli 37: 1-3.

Ki’i Ama: ‘Isikeli 37: 1, “Pea hoko kiate au ‘a e nima ‘o Sihová, pea na’e ‘ave au ‘e Sihova ki tu’a ‘i he laumālié, ‘o ne tuku au ‘i he loto tele’a; ta na’e fonu ia ‘i he ngaahi huí.”

Pou ‘Ao: ‘Okú kau ‘a e lēsoni ‘o e ‘ahó ni ‘i he ngaahi talanoa ‘o e Fa’ahita’u Lēnití, ko e ngaahi tala ‘okú ne fakasino ‘a e Toetu’ú ‘i he Fuakava Motu’á. Ko e vīsone ki hono toe fakamo’ui ‘a e koto mate ‘o fakahaa’i ai ‘oku ‘ikai ha tu’unga ‘e fu’u mate ki he ‘Otuá ke ne fakafoki mai ki he mo’ui. Ko e taha ‘o e ‘ulungaanga maheni ‘o e fononga ‘oku tau fai ‘i he Fa’ahi’ita’u ‘o e Lēnití ko e fiema’u ke tau malava ‘o makupusi ‘a e fononga mei he maté ki he mo’ui, mei he fa’itoká ki he Toetu’ú, pea ‘i he vīsone ‘a Isikeli, mei he hui mōmōá ki he sino kakato ‘oku manava mo mo’ui fo’ou. ‘Okú tau fononga faka’aho pe ki he ngaahi “loto tele’a” ‘oku fonu ai ‘a e ngaahi huí. Neongo ‘oku taku ko e kakai lotu kitautolu, ka ‘oku tau kei fetoto’oaki pe ‘i he ‘etau fefa’uhi pea mo e ngaahi tele’a tālā ‘o e mo’ui. ‘Okú fa’a puli kiate kitautolu ko e tele’a ‘o e hui momoa ‘oku tau fononga ai—ko e fu’u koto fa’itoka. Pea tau nofo lata ai kitautolu, he kuo tau fafale mo e ngaahi hui momoa. Tau pipiki ki he ngaahi ‘ata’i me’a ‘okú ne tohoaki ‘i ‘a hotau lotó. ‘A e koloa, pa’anga, mafai, kumi lāngilangi, ngaahi tu’unga fakatalutalu ‘o e nofó, siokita mo e tangi ke sani pe kita—ko e ngaahi hui mōmōa, ka kuo hoko koe kongá ‘o ‘etau mo’ui, pea ‘ikai ai ke tau fakatokanga ‘i ‘oku tau nofo ‘i he tele’a ‘o e maté. Pea ‘i ai pe mo e taimi ‘oku mahino ai kiate kitautolu ‘oku tau ‘i he tele’a ‘o e hui mōmōá, kae hangē kuo ikuna ‘a mate ‘o ‘ikai ke tau toe malava ‘o matanga mei ai, he kuo “fu’u mate” ‘a e ngaahi hui ko iá. Pe ko ha vā kuo maumau, pe ko ha angahala kuo lauito’utangata, pe ko ha mo’ui kuo fakaleveleva ai ‘a e ‘olokaholó pe ko e faito’o kona tapú. ‘Okú matamata ‘e ‘ikai ke toe ‘i ai ha ‘utu ‘e hakea, pea ngali ikuna ‘a mate. Ka ‘oku fakamanatu mai ‘e Isikeli ‘a e nāunau totonu ‘o e hui mōmōá – ‘oku ‘ikai ke ‘i ai ha me’a ‘e “fu’u mate” ki he ivi ‘o e ‘Otuá. Tauange ke tau ngāue ‘aonga ‘aki ‘a e Fa’ahita’u ‘o e Lēnití pea mo e taimi ‘oku kei foaki mai ke tau ‘inasi ai ke sivi ‘a ‘etau mo’ui, ke tau ‘ilo ai ‘a e ngaahi tele’a kuo tau mo’unofoa ai ‘i he kuihi kitautolu ‘e he angahalá, pea tau lau ‘a e ngaahi hui mōmōa ‘o e tele’a ko iá ko e mata’ikolola, kae ta ko e ngaahi hui kuo nau mate. Fakafeta’i he ‘oku ‘ikai ke ‘i ai ha hui ia ‘e “fu’u mate” ki he vakai mai ‘a e ‘Otua fakatupú. Te ne kei malava ‘o fakamo’ui -- ke fakasino ‘a e ikuna na’e fai ‘e Sīsū Fakamo’ui ‘i he ‘ene pekia pea Toetu’ú.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: ‘E ‘Otua fakamolemole’i au ‘i he ‘eku nofo lata ‘i he ngaahi tele’a ‘o e hui mōmōá, pea u fakasi’isi’i ai ‘a e lahi mo e mafi ‘o e ‘Afioná. ‘Emeni.

Tūsíte, Ma’asi 17: Lau Folofola – ‘Isikeli 37: 4-14.

Ki’i Ama: ‘Isikeli 37: 9, “Toki folofola mai ia kiate au, ‘Palōfisai ki he matangí; ‘io, Hako’i tangata, ke ke palōfisai, pea ke lea ki he matangí, ‘o pehē, Ko e folofola ‘eni ‘a ‘Atonai Sihova ‘a e Mānavá, ke ke ha’u mei he matangí ‘e fāā na, pea ke hō ki he kau mate tāmata’i ni ke nau mo’ui.”

Pou ‘Ao: ‘Okú fakaholomamata ‘a e talanoa ‘o e hui mōmōá. Na’e palōfisai ‘a e tangatá pea ‘u’ulu mo ngaueue, fengatolo’i mai ‘a e ngaahi huí, pea heheka ‘a e kakanó ‘o fakakofu ‘e he kilí. Ka neongo ‘a ‘ene mālié mo fakaofó, ka na’e kei mate pe. Pea folofola ‘a e ‘Otuá kia ‘Isikeli ke palōfisai ki he matangí ke nau ha’u mei he ngaahi tulikí, ‘o nau hū ki he nge’esi sínó, ‘o hoko ‘o mo’ui. Ma’alifekina ‘a e talonna ‘o e Fakatupú mo e hō ‘e he ‘Otuá ‘a e mānavá ki he tangatá. Ko eni ‘a e fakamanatu na’e fai ki ha’a Isileli ‘e Isikeli, pea ‘oku a’u mai kiate kitautolu ‘i he kuonga ni: ko e manava mo e mo’ui ko e foaki ataata ‘e he ‘Otua. Ko e taha’i mo’oni ‘oku ta’emauea. Pea lāu’ilo ki ai hotau ‘atamai’i pea tau fakamo’oni fakaloto ki ai. Ka ‘oku mo’oni ‘a e lau ‘a e ‘uluaki kakai ‘o Ameliká ni, (Initia Kula) ‘oku ‘ikai ke mo’oni ha me’a ‘o kapau ‘e ‘ikai ke fou mei he ‘atamai’i ki he mafú pea a’u ki he va’é. ‘Io, ‘oku tau fakamo’oni ko e mānavá ko e me’a ‘ofa ‘a Sihova ‘okú ne foaki ki he me’a mo’ui kotoa pe. Ka ‘oku a’u nai ki hotau lotó mo ho tau va’é nai? ‘Okú mahino nai mei he ‘etau tō’onga mo’ui faka’ahó ‘oku ‘ikai ke

tau pule pe kitautolu kiate kitautolu he taumaiā ko ha'atau mānava? 'Oku faingofua ke tau feto'oaki. 'Oku tau mo'ui 'i he māmani 'oku femo'uekina pea lahi hono ngaahi fatongiā. 'Oku tau fai tu'utu'uni ki he 'etau mo'ui – ki he me'a ke fai pea mo e me'a ke tuku. 'Oku tau ngāue pa'anga pea tau fa'iteliha pe ki he me'a 'e fai 'aki 'etau pa'angā – he na'a tau ngāue'i. 'Oku tau 'osi fanongo pe ki hono ngaahi lea: 'oku 'ikai ke kau mai ha taha ki he 'eku me'a he taumaia na'e mole mai ha'ane pa'anga 'iate au. Hange hangē ko e mo'ui ia 'oku lava me'ā – ka ko ha taha 'okú ne pule'i lelei pe 'a 'ene me'ā 'o fakatatau pe ki hono ivi mo 'ene fiema'u. Pea tau mo'ua pe 'i hono fakafiemālie'i 'a e fiema'u 'a kita, he ko 'ete me'a. Ka ko hai 'okú ne foaki 'a mānava?

Na'a tau kamata 'a e Fa'ahita'u 'o e Lēnití 'aki 'a 'etau fakamo'oni, “ko e efu au, pea teu foki pe ki he efú.” Ka ko e koloa 'o e fononga 'a e me'a efú, ko e hō mai 'a e laumālie 'o e 'Otuá 'o tau hoko ai 'o tangata mo fefine. Tauange ke tau fakamo'oni faka-'aho, fakamomēniti ki he taha'i mo'oni ko iá, pea fakahā 'i he 'etau tō'onga mo'ui 'a e matu'aki hounga'ia, pea mo 'etau taliui kakato ki he 'Otuá 'a é 'oku 'a'ana 'a 'etau mānava.

'Anau, Lotu mo e 'Aukai: Tū 'oku fa'a 'a'ahi mai 'A e 'Eiki hono temipale, Sivi 'a e ngāue 'oku fai, 'Eke 'a e loto fua pe. 'Emeni.

Pulelulu, Ma'asi 18: Lau Folofola – Saame 130.

Ki'i Ama: Saame 130: 1-2, “Mei he ngaahi lolotó kuó u tautapa kiate Koe, 'e Sihova. 'Atonai é, ongo'i 'eku leá; Ke tokanga'i tu'u ho fofongá ki he le'o 'o 'eku hūfiá.”

Pou 'Ao: Ko e taha 'eni 'o e ngaahi Saame 'oku 'iloa ko e Saame 'o e Fakatomalá (*Psalm of Repentance*). Pea tñaki atu ki ai 'e he kau liliu Tohitapú 'a hono kaveingá: Ko e Lotu Kole Tokoni. “Mei he ngaahi loloto kuó u tautapa kiate Koe, 'e Sihova.” 'Oku mahino 'a e lolotó ko e moana 'oku'ikai hano takele, pea fasi tanunu ai 'a e ngaahi peau 'o e angahalá, faingata'a, mamahi mo e maumau. Ko e natula 'o e angahalá 'oku hangē ha taha 'oku tu'u 'i ha 'one'one 'oku 'auhiá. 'Oku tau kamata pē he fanga ki'i me'a ngali si'isi'i pea 'ohovale kuo tau tō he luo loloto 'o e angahalá. Ko e hao mei he lolotó 'oku fou 'i he tautapa 'o hangē ko hotau Ki'i Amá. Kae mahino ange 'a e liliu fakapālangi: ko e tangi (*cry*) le'olahi. Ko e mātu'aki fie mo'ui. 'I he fakatoto 'a e kau saikolosia, 'oku nau fakamo'oni ki he mahu'inga 'o e tangi 'i he taimi 'oku faingata'ia ai ha taha. 'Oku 'ikai ko e tangi 'eni 'oku tau fa'a hua'aki ko e tangi loi. Ka ko e tangi mo e kalanga 'oku hake mei he loto 'oku kafo, kae fie mo'ui. Ko e loto 'okú ne 'ilo tonu hono kita, pea 'ilo ai 'a e loloto 'o e vanu 'o e angahala, pea mahino kiate ia 'a 'ene fiema'u ha taha ke tokoni'i ia ke mavahe mei he angahala. Ko e momēniti 'o e mātu'aki fiemo'ui, 'oku iku ki he kalanga mo tangi. Pea ko hono mata'ikoloá, he ko e tangi 'oku fai ki he 'Otuá 'oku talitali mai ke tau foki ange kiate ia. 'Oku fakamo'oni ki ai 'a e kau saikolosia – 'oku mahu'inga pe ko hai 'oku tau tangi ki aí, he 'oku fakakakato 'e he tokotaha 'oku tau tangi ki ai 'a e faito'o fakaeloto 'oku tau ala ma'u mei he tangi. Kapau ko e tangi ki ha kakai hala, pea 'oku me'a noa pe ia kiate kinautolu. 'Oku fa'a mole hotau taimi, pea toe lahi ange ai 'a e maumau 'i he 'etau falala ki he ivi pe ko e poto 'o e tangata, pea tau hiki mei he taha ki he taha 'i he 'etau feinga mo'ui. Tauange ke tau 'ulungaanga 'aki 'a e tautapa mo e tangi ki he 'Otuá he ko e tangi 'a e fānau ki he tamai. Mo'oni 'a e talaloto 'a Molitoní: 'Eiki 'okú ke 'ofā'i, he me'a kotoa e. 'Uma'a 'a ho kakai, ka nau ka tangi hake. Hangē tofua enau fái Ka kole fānau ki he fa'ē. Pehē pe ho'o fakaai Homau masiva é. Fakafeta'i, hangē ko e fa'u Saame 'o e 'ahó ni, 'oku tau 'ilo ke tautapa, tangi mo vivili ki he pule 'o e mo'ui pea 'okú ne fai hotau fakamolemole'i 'o hākeaki'i mo tataki hotau halá.

'Ānau, Lotu mo e 'Aukai: 'Oku hā fō'ou ho'o 'ofā 'I he 'aho fulipe. 'A'ahi ki he me'a kotoa, Ke fakatu'umālie. Si'o 'ofā'anga é, Tangata lotu Tohitapu. Lama hono topuva'é, Mo tauhi hono lau. 'Emeni.

Tu'apulelulu, Ma'asi 19: Lau Folofola – Saame 130.

Ki'i Ama: Saame 130: 5-6, “Kuo u nofo'aki tali kia Sihova ē; Na'e nofo'aki tali hoku laumālie: Pea 'i he'ene folofolá na'a ku 'amanaki pē. 'Oku hanga hoku laumālie kia 'Ātonai, 'O lahi 'ene holí 'i he holí 'a e kau le'o ki he pongipongi; 'Io, 'a e kau le'o ki he pongipongi.”

Pou 'Ao: 'Oku hoko atu 'etau fakalaulau lotó 'i he Saame 'o e Lotu Kole Tokoni, 'o tau vakai ai ki he nāunau 'o e “nofo'aki tali” kia Sihová. 'Oku tau maheni 'aupito mo e nāunau 'o e tatali 'i he 'etau mo'ui faka'ahó: pe ko e tatali ke liliu 'a e maamá mei he kulokulá 'o lanu mata, pe ko e tatali ke a'u ki mu'a 'i he laine 'i falekoloá, pe ko e tatali ke ma'u ha ngāue 'oku lelei angé, pe ko ha tatali ki ha mo'ui 'oku lelei angé. Pe ko e tatali ki he 'Otuá, 'o hangē ko e talanoa 'o e Ki'i Ama 'o e 'ahó ni; ko e ki'i veesi 'e 2 kae tu'o 3 'a e lave ki he fakakaukau 'o e tatalí. Na'e tala 'e he taha 'o e kau faiako 'oku 'ilo 'e he Ttoketa fai tafa 'a e ngaahi kongá 'o e sinó 'i he 'ene fakahoko 'a e tafá. 'Oku 'ilo 'e he taha mākenikí 'a e sino 'o e kā 'i he'ene ngaahi 'a e kā. 'I he founga tatau, 'oku

tau 'ilo 'a e 'Otuá (teolosia) 'i he 'etau fe'ao mo tatali ki he 'Otuá. 'Oku mālie 'a e hikihihi tō 'a e fatu Saamé 'o a'u ki he ongo veesi ko hotau Ki'i Ama. Na'á ne tangi mei he lolotó pea na'e 'ikai ke lama kovi 'a e 'Otuá, kae fai hono fakahaofi mo hono fakamolemole'i. Pea a'u mai ki he ongo veesi 'o e Ki'i Amá, 'oku hangē ha lolo kuo lingi ki ha tahi hou, 'a e laumālie 'o e nonga 'oku tafe mei he tatali fie tatali. Kuo hu'i atu 'a e hoha'a 'o e angahalá, kae fetongi 'aki 'a e fiemālie kakato 'o e nofo'aki tali ki he 'Otuá. 'Oku 'ikai ko e tatali 'oku tau anga ki ai 'i he fononga faka'ahó – ko e tatali ia 'oku hoha'a mo 'ikai ke fa'a fie tatali, kae hoha'a ke fai mo a'u ki he me'a 'oku tali ki ai. Ko e nofo'aki tali kia Sihová 'oku 'ikai ko ha tatali ki ha me'a, ka ko e tatali kia Sihova. Ko e laumālie 'oku vilitaki ke fetaulaki mo Sihova, 'o lahi ange 'a 'ene holi kia Atonai, 'i he holi 'a e le'ó ki he maama 'o e 'ahó. Ko e fakapulipuli 'o e mo'ui, ko 'ete malava 'o tatali kia Sihova he 'e mahino ai kia kita 'a e me'a na'e feinga 'a 'Isikeli ke fakamahino ki 'Isileli mo kitautolú – ko 'etau mānává, 'etau mo'ui, ko e foaki 'e he 'Otuá. Pea 'oku tau tatali fie tatali ke 'ilo 'a e finangalo 'o e 'Otuá. Ko e Fa'ahita'u 'o e Lēnití ko e taimi pe 'o e matatali kia Sihova. Ka tau vakai ki he ngaahi faingata'a 'okú ne 'ātakai'i hotau kuongá, vakai ki he feliliuaki 'o e māmani ko 'ení, 'a hono ki'i koloa mo e hā pe mo mole hono ngaahi to'utangatá. Ko e lahi ange 'a e faingata'a mo e kavenga fakaloto 'oku tau fakafuá, ko e lahi ange ia 'o e fiema'u ke tau matatali ki he 'Otuá – ke tau fe'ao tu'u ma'u pea mo e 'Otuá. Mo'oni 'a e talaloto 'a e Punaké, "Ka ake ha mamahi Hangē ha vaitafe Pe Nonga hangē ha peau Ko Sīsū Kalaisi kuó ne ako'i au Keu fiemālie ma'u pe, Fiemālie, Fiemālie Ma'u pe."

'Anau, Lotu mo e 'Aukai: Sīsū 'oku mau tatali, 'I ho lalo va'é, 'I he 'amanaki lelei, Ke ke 'afio mai. 'Emeni.

Falaite, Ma'asi 20: Lau Folofola – Loma 8: 6-11.

Ki'i Ama: Loma 8: 6, "He ko e holi 'o e kakano ko e mate ia; ka ko e holi 'o e Laumalie ko e mo'ui mo e melino."

Pou 'Ao: 'Oku fakafehoanaki 'e Paula 'a e ongo founa kehekehe 'o e mo'ui: ko e mo'ui 'oku fatu 'aki 'a e fiema'u 'a hoto kitá mo e kakanó, pea mo e mo'ui 'oku fatu 'aki 'a e fiema'u 'a e Laumālié. I he fakalea 'a e paaki motu'á (*West*) ko e loto faka-kakano mo e loto fakalaumālie. Pea 'i he hiki 'a e Tauluá, ko e pule 'a e kakanó mo e pule 'a e Laumālié. Pea fakalea he'e liliu fakapālangi ko e "*mind governed*" by flesh or the spirit, pe 'i he liliu 'e taha ko e "*attitude*." Tā ko e tuhu 'a Paula ki he tu'unga pe ko e fatu'anga 'o e fakakaukau (*mindset*). Ko e mo'ui 'oku pule'i 'e he kakanó, ko e mo'ui 'oku fatu'aki 'a e me'a faka-kakano. Ka ko e mo'ui 'oku pule'i 'e he Laumālié, ko e mo'ui 'oku fatu'aki 'a e me'a faka-Laumālie. Ko e mo'ui 'okú ne a'usia 'a e taha'i mo'oni na'e faka'ilo 'e 'Isikeli, 'okú ne 'ilo ko 'ene me'a kotoa pe ko e foaki, pea kau ai 'a 'ene mo'ui. Ko e mo'ui ia 'oku tō 'i he Laumālie, pea 'e hā ai 'a e fua 'o e Laumālié – ko e 'ofa, ko e fiefia, ko e melino, ko e anga mokomoko, ko e anga'ofa, ko e angatonu, ko e anga falala, ko e anga kātaki, ko e anga fakama'uma'u. Ka ko e mo'ui 'oku tō 'i he kakanó, "'oku mātu'aki e'a 'a e ngaahi ngāue 'a Kakanó, 'o pehē, Ko e fe'auaki, ko e anga'uli, ko e pau'u, ko e tauhi 'aitoli, ko e fai tuki, ko e fetāufēhi 'a 'aki, ko e fetu'usi, ko e meheka, ko e fe'ite'itani, ko e fakafelaulauhi, ko e fakavahavaha 'a, ko e fakafa'afa'ahi, ko e femeheka 'aki, ko e fefakapōngaki, ko e fa'a konā, ko e fa'a kai, mo e ngaahi alā me'a pehē:" (*Kaletia 5:19-21*). 'E 'ikai ke tau malava 'o tō ha fu'u siaine, pea tau utu ha fu'u hopa. Ko e me'a 'oku tau tō, ko e me'a pe ia te tau utú. Ko e hā 'a e ngaahi me'a 'oku ke tō ke fatu ai pe utu ai ha mo'ui 'o 'ikai ko ha mate? 'Oku tau fononga 'i he Fa'ahita'u 'o e Lēnití pea mo hono ngaahi ma'u'anga kelesi – 'a 'etau li'aki 'a e fiema'u 'a e kakanó 'o fou 'i he fakamamahi, kae'uma'ā 'a e lotu lilo, 'aukai, mo fa'a nofo ki he Folofolá. 'E 'ikai ke 'ohovale pe kuo tupu mai ha fu'u siane sino lelei mo faka'ofa'ofa. Kuo pau ke tō, pea toutou 'ahia 'o fakavai mo tokangaekina. Tauange ke pehē 'etau tō, tokangaekina mo tauhia 'a hotau lotó 'aki 'a e me'a fakalaumālie ke tau utu ai 'a e mo'ui 'o 'ikai ko e mate.

'Anau, Lotu mo e 'Aukai: Hō mai 'a e Afiona, Peá u mo'ui ai, Ke fonu 'ofa hoku loto, ko ho'o fekau ke fai.

Tokonaki, Ma'asi 21: Lau Folofola – Sione 11: 1-27.

Ki'i Ama: Sione 11: 17, "Pea 'i he hoko ki ai 'a Sīsū, na'á ne 'ilo ta kuo 'aho fā mālō 'ene 'i he fonualoto."

Pou 'Ao: 'Oku fekaukau'aki 'a e ngaahi lēsoni tu'utu'uni 'o e uiké ni ke pou pou mo fakamo'oni ki he Toetu'ú 'o hangē ko ia ne tau vakai ki ai 'i he Fuakava Motu'á. Ko e 'ahó ni 'oku tau fakalaualuloto ki he talanoa maheni mo mālie 'o hono fokotu'u 'a Lāsalosi mei he maté. Ko e Lēsoni lōloa pea mohu koloa, kae fakamama'u ki he fakakaukau pe ko e fēhu'i 'oku fokotu'u mai 'i he mo'oni 'o e Ki'i Amá: kuo mate 'a Lāsalosi, pea ko e hā leva 'a e founa 'oku fai 'aki 'a hono fakafetaulaki 'i 'o e maté 'i he Lēsoni, pea 'i he fononga faka'aho 'oku tau faí. 'Oku tau toe fetaulaki heni pea mo e ongo tautehina mei Petani, 'a Mele mo Ma'ata, ka ko e 'ulungaanga kehe 'oku hā 'ia Ma'atá 'i he ngaahi veesi ko 'ení. 'Oku hā 'eni 'i he fetapa fakafetaulaki 'okú ne fai kia Sīsū, "'Eiki ka na'á ke 'i heni pehē ne 'ikai pēkia hoku tuonga'ané. Pea na'á mo ia, ka 'oku ou 'ilo, neongo pē ko e hā ha'o kole 'e fai ki he

‘Otuá, ‘e ‘atu pe ‘e he ‘Otuá.” Ta koā ne fai holo pē ‘a e fekāmaaki ‘a Ma‘atá, ka na‘á ne tu‘u-telinga pē ki he tala na‘e fai ‘e Sīsū. ‘I he Kōsipeli ‘a Sioné, ko Ma‘ata toko taha pē na‘á ne a‘usia ‘a e mo‘oni ko ia na‘á ne talaloto ‘aki i he veesi 27: “Io, Eiki, kuó u tui ko e Mīsaiá koe, ko e ‘Alo ‘o e ‘Otuá, ko e Toko Taha ka hoko mai ki māmani.” Ko e talaloto ‘eni ‘a e tokotaha kuó ne mātu‘aki tui pea sio pau. ‘Oku mahino ‘aupito kia Ma‘ata ko Sīsū pē ‘okú ne ma‘u ‘a e mafai pea mo e ivi ke ne foaki ‘a e mo‘ui fō‘ou ki ha taha kuo mate. Ka ‘oku fēfē kitautolu ‘i he ‘ahó ni? ‘Oku fēfē ‘etau fetaulaki mo e mate ‘oku hoko ‘i he ‘etau mo‘uí, ‘o ‘ikai ke ‘uhinga pe ki he mate ‘o e sino fakamātelié, ka ko e ngaahi fōtunga kehekehe ‘o e maté ‘oku hā sino ‘i he ‘etau mo‘uí? ‘Oku fakamahino mai he‘etau Lēsoni, ko e ‘ikai ke ‘i ai ‘a Sīsū he mo‘ui, ko e koto mate kotoa kitautolu. ‘Oku ‘ikai leva mo ha toe faito‘o ia ke fai‘aki hotau fakamo‘uí ka ko e tautapa kiate ia na‘á ne foaki ‘a e mo‘ui he ‘okú ne ‘ilo kānokato kotoa ‘etau ngaahi me‘á. Ko e faka‘amu ia ‘etau Lēsoni ‘o e ‘ahó ni, ke tau hangē ko Ma‘atá ‘o ‘ilo ta‘etoeveiveiua, ko Sīsū ko e Fakamo‘uí, pea fai hotau tūkuingatá ke muimui mo talangofua ki he‘ene ngaahi akonaki, lolotonga ‘etau ‘i Taimi, pea tau nofoma‘u ai he‘ene kelesi ‘o iku ki ‘Itāniti. Tauange ke tau muimui‘i kotoa pe ‘a e uki ‘oku fai ‘e hotau Siate Folau ki he mahinā, “Fononga ‘i he Tuí: Falala, Fakalaululoto mo Tali e Ui ‘a e ‘Otuá.”

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Ko e me‘a kia kita, Ko ‘ete mo‘ui ko Sīsū Kalaisi ‘ataa. Ko ‘ete maté ko e faka-koloa Koe‘uhi ko hēvani. ‘Emeni.

Sāpate, Ma‘asi 22: *Sāpate 5 ‘i he Lēniti. (Lanu Valeti).*

Lesoni: ‘Isikeli 37:1-14; Saame 130; Loma 8:6-11; Sione 11:1-45.

Mōnite, Ma‘asi 23: Lau Folofola – Saame 118: 1-2, 19-29.

Ki‘i Ama: Saame 118: 1-2, “Fakafeta‘i kia Sihova, he ‘oku lelei ia; he ‘oku tolonga ‘o ta‘engata ‘ene ‘alo‘ofá. Ko Isileli é ke pehē ‘enau leá, ‘He ‘oku tolonga ‘o ta‘engata ‘ene ‘alo‘ofá.”

Pou ‘Ao: ‘Oku fakahingoa ‘e he kau Liliu Tohitapú ‘a e Saame ‘oku tau fakalaululoto ai he ‘ahó ni, “Ko e Lotu Fakafeta‘i koe‘uhi ko ha Ikuna.” ‘Oku tau fanongo ma‘u pe hono he‘aki ‘a e Ki‘i Ama ‘o e ‘ahó ni he lea mo e a‘usia ‘a hotau kaunga fonongá. ‘Oku tau lolotonga fononga pe ‘i he fa‘ahita‘u ‘o e Lēniti, ‘o fai pe ‘etau teú mo e ‘unaloto ki he Ikuna na‘e fai ‘e Kalaisi ‘i Kālevalé, ka ‘oku a‘u mai ‘a e tala ‘o e Ki‘i Ama ‘o e ‘ahó ni, ke fakamanatu mai, ‘oku ‘osi fē‘unga ‘ānoa pe ‘a ‘ene kelesi ma‘a ‘etau ngaahi me‘a kotoa ‘i he ‘ahó ni. ‘Oku mahu‘inga ‘a e fakamanatu na‘e fai kiate kitautolu ‘i he kamata‘anga ‘o e fa‘ahita‘u ‘o e Lēniti, Efafi Pulelulu Fakaefuefú. Na‘e ‘ai ‘a e efuefú ki hotau la‘é, pea fakamanatu mai ‘e he Faifekaú, “Na‘e ngaohi koe mei he efú, pea te ke toe foki pe ki he efú.” Ko e fakamanatu mai ‘oku fakangatangata pe hotau ngaahi ‘ahó pea ko ‘etau mo‘ui ni ka te tau mate. Ko hono leá, ‘ko e hala kuo papa’, kuo pau ke tau fou kotoa pe ai. Vave pe tuai, kuo pau ke tau fou kotoa pe he maté. ‘Oku toe mālie ange hono ‘ai ‘e he kau tala ‘Otuá ‘e ni‘ihi, ko e maté, ko e matapā ia ke tau fē‘iloaki ai mo hotau ‘Eiki. Ko e hala ia ‘e fai ai ‘etau femātaaki ‘o ‘ikai toe ‘ai pulonga. Ka ko e ngaahi tukufuá ni kotoa ko e fakamahamahaloto pe ‘o fakatatau ki he tui mo e ‘ilo ‘oku ma‘ú. Ka ko e tala ‘o e Ki‘i Ama ko e koloa kiate kitautolu ke hoko ia ko ‘etau lēsoni lauloto he ‘aho kotoa. ‘Oku ou manatu ki he‘eku faiako he kolisi na‘á ne tali ma‘u pe ‘a e fehu‘i, “‘Okú ke fēfē hake?” Ko ‘ene talí, “‘oku ou lelei pe, mālō.” Peá ne talamai leva, ‘ko e ‘aho kotoa pe ‘oku tau lava ai ‘o ‘ā hake ‘oku tau kei mo‘ui, ko e ‘aho lelei ia.’ Ko ‘etau mo‘ui mei he ‘aho ki he ‘aho ko e me‘a‘ofa ia ‘a e ‘Otuá. Te‘eki ai pe ke tau lava ‘o fao‘i atu ‘etau mo‘ui ke toe lōloa ange. Mo‘oni pe lau ‘a e Tohi Tangilaulaú 3:22-23, “Ko e ‘u ‘ofa pe ‘a Sihová ‘a ia ‘oku ‘ikai ke tau ‘auha ai; ‘Oku nau fo‘ou ‘i he pongipongi kotoa, ko e me‘a lahi ho‘o fai mo‘oni.” Ko e ‘uhinga ia ‘oku uki ai ke tau hākahaka ai mo fakafiefia. he “Ko Sīsū ‘ena ‘oku hū, Si‘i laumālie ne u mate ai, Toe fai ange hano lulu, Kehe ‘a e tu‘otahá ni.” ‘Oku tau lolotonga fononga he fa‘ahita‘u ‘oku tau feinga ai ke ofi ange kia Sīsū mo ‘ene pekiá mo toetu‘ú. ‘Io ‘oku lolotonga pomu ‘e ‘Amelika ‘a Iran, ka ‘oku ‘omi heni hotau fakalotolahi mo e ‘amanaki lelei. ‘E tatau ai pē, pe ko e hā ‘a e natula ‘o e ‘ahó mo ‘etau fonongá, ‘oku tau tui ‘oku fē‘unga ‘ānoa pe ‘a Sīsū Kalaisi mo ‘ene kelesi. Ko ia ai, kau Kalisitiane, ‘oku tatau ai pe ko e hā e fa‘ahinga ‘aho kuó ke a‘u ki ai, ‘oku kei tatau pe ‘a e fekaú: “Ko eni ‘a e ‘aho kuo fokotu‘u ‘e Sihová; Tau hākahaka ai mo fakafiefia.” Ko e ‘Otuá kuó ne foaki mai ‘a e ‘ahó ni, ko e ‘Otuá ‘oku “tolonga mo ta‘engata ‘a ‘ene ‘alo‘ofá.” Ko ‘ene ‘ofa‘i kitautolú ‘oku tolonga ia ‘o ta‘engata – ko e ‘ofa pē ke a‘u ki he maté, pea ‘oku tatau ai pē, pe ‘oku tau fai lelei pe ‘ikai.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Mālō ho‘o kei kataki au, ‘O tuku ha‘aku me‘a ke fai, Kau faka‘amu pe ke taau, ‘Aonga ho‘o fu‘u ngāue mai. ‘Emeni.

Tūsute, Ma‘asi 24: Lau Folofola – ‘Aisea 50: 4-9a.

**Ki'i Ama: `Aisea 50: 4-5.** “Ko `Atonai Sihova kuó ne `omi kiate au `a e `elelo `o e tama ako ke u `ilo `a e ngaahi lea ke tokoni `i `aki `a e ongosia: `okú ne fafangu au `i he pongipongi kotoa pē, `okú ne ue `i hoku telingá ke fanongo hangē ha tama akó. Ko `Atonai Sihova kuo fakaava hoku telingá; pea ko au na `e `ikai te u talangata `a, na `e `ikai te u foki ki tu `a.”

**Pou `Ao:** `I he `ahó ni, `oku tau sio ai ki he `ata `o e mo `ui `a Sīsū `i hono fakahoko mai `e `Aiseá, `o fou mai pē `i he `ene talaloto ki he `ene mo `ui `a `aná, ka `oku ho `ata mei ai `a e mo `ui feilaulau `oku tuhu tonu ki he mo `ui `a Sīsū Kalaisi. `I he Lēsoni `oku tau fakalaulauloto ai he `ahó ni, `oku mahino `aupito ko e sīpinga aofangatuku `o e mo `ui, ko e feohi tu `uma `u pea mo e `Otuá. `Oku mahino `aupito mei he fakamatala `a `Aiseá `a e tauhi faka-e-Tamai `a e `Otuá ma `a hono kakai, `o fakamo `oni ki ai `a e lau `a e Punaké he Himi 506:1, “Monū e ka ko ha monū, `Etau ma `u ha `Eiki `ofa. `Oku tali `etau lotú, Kau he `etau me `a kotoa. `Oku ai hatau mamahi Fakahā ki he `Otuá, `Alu atu `o tekaki, Te ne kau `i hono fua.” Mahalo pe `e toe mahino ange `a e `ulungāanga tauhi mo `ō `ōfaki ko `enī `o e `Otuá `i ha `atau sio ki he fatongia fakatalutalu `o e fa `ē fitá `i he `etau nofo faka-Tongá. Ko hono talanoá, `oku faka `olunga `e he fa `ē `a `ene tamá `i he kaliloá, “`o ne fanafana me `a lelei” ki ai `i he taimi kotoa pē, `o hangē pē ko hono fakamatala `i `o e `ulungaanga tauhi ofi `oku fai mai `e he `etau Tamai fakalangí kiate kitautolu `a `ene fānau: “`okú ne fafangu au `i he pongipongi kotoa pē, `okú ne ue `i hoku telingá ke fanongo hangē ha tama akó.” Pea tā ne `ine `i ke lotolahi ai `a `Aisea `o ne kalanga, “ko `Atonai Sihova te ne tokoni kiate aú, ko hai ha taha te ne lava hoku fakalaeá?” (*Behold, the Lord GOD helps me; who will declare me guilty, 50:9a*). `Io, `oku mahino `aupito `a e tauhi `a Sihová, ka `i he taimi tatau, `oku fiema `u ke tau fakatokanga `i lelei `a e fatongia `o e fānau `oku talangofuá: “fanongo `o hangē ha tama akó, na `e `ikai te u talangata `a, na `e `ikai te u foki ki tu `a, ngaohi hoku matá ke hangē ha makahunú.” He ko hai te ne malava ke fai `a e ngaahi `ulungāanga ko `enī? Ko kinautolu pē `oku feohi faka `aho pea mo e Tauhi Sipi Lelei, `o hangē ha feohi `a ha tama ako mo ha `ane faia kó, `okú ne talangofua mo muimui kakato ki he fo `i “`a” mo e “`e” `a e faia kó. Pe ko ha feohi `a ha ta `ahine mo ha `ane fa `ē `o `olunga ki he kaliloá, pea ne ongona `a e fanafana mo e talatalaifale me `a lelei he taimi kotoa pē. Pea hangē ko hono ui `e he `Otuá `a `Aisea ke hoko ko e Palōfita tu `ukimu `a ki `Isilelí, na `e mahino pehē mo hono ui `o Sīsū ke hoko ko e Fakamo `ui ia ma `a māmaní. Na `e `ikai mo ha toe founa `e malava ai `a e `uuni ngafa ko iá, ka ko e feohi vāofi mo tu `uma `u mo e `Otuá. “Fakama `u hifo mo fakatu `amelie ki ha mo `ui fo `ou,” `o fou `i he `etau muimui kakato kiate Ia, ko e Tamai `ofa, Faiako Lelei mo e Tauhi Sipi Lelei.

`Ānau, Lotu mo e `Aukai: `E Sīsū, Si `i Tauhi Lelei, He sipi kotoa `a e `Otuá, He me `a kuó u tangi ki ai, Ke nofo vāofi atu na. `O u nofo, `o mo `u siofia, Ho monumonuka ne fai. `Emeni.

Pulelulu, Ma `asi 25: Lau Folofola – Filipai 2: 5-11.

Ki'i Ama: Filipai 2: 7-8, “Io na `á ne tukuange `ene me `a kotoa pē, `o ne hoko ko e tāmāio `eiki `i hono fānau `i mai `e ha fefine, `o hangē pe ko kitautolú. I he `ene hoko leva `o tangatá, na `á ne fie mo `ulaloa `o mo `ui talangofua, `o a `u ai pē ki he `ene mate kalusefai” (Taulua).

**Pou `Ao:** `Oku fakakaveinga `i he Taulúa `a e Lēsoni `oku tau fakalaulauloto ai `i he `ahó ni, “Ko e Afeitaulalo `a Kalaisi.” Hangehangē `oku tu `u fhangahangai eni mo e nāunau `o e hā `ele faka-Tu `i `a Sīsū ki Selusalema, ka ko hono mālié, he `oku hanga `e he `ulu `i kaveingá mo e Lēsoni `o fakae `a mai `a e makehe atu `a e tu `unga Tu `i `o Sīsū pea mei ha toe tu `unga tu `i. Ko e `Ipiseli `a Paula ki he kakai Filipai, ko e tohi na `á ne fai mei he pilisoné, pea na `e nounou mo fakamama `u pē ki he me `a na `e tokanga lahi `a Paula ki ai. Na `á ne fu `u tokanga `aupito ke uki `e kaingalotú ke nau taha `i he `ofá, lotó mo e laumālie, he ko `enau taha ai pē ia mo Kalaisi. Pea ko e Lēsoni `o e `ahó ni, ko hono fakamatala fakapatonu ia `e Paula `a e `ulungaanga `o Sīsū, `i he `ene afeitaulalo `o li `aki `a hono tu `unga `Otuá ka ne hifo `o `ai `a e tu `unga `o e ma `ulalo tahá, `i he `ene hoko ko e tangata kakato, koe `uhí kae lava ke ne hakeaki `i ai `a māmani kotoa pē. Ko e founa eni `o e mo `ui na `e pau ke fou ai `a Sīsū ke hoko ko e sīpinga kiate kitautolu `a hono kau muimui, “ko `etau mo `ui faka `aki `akimui.” Neongo `ene `afio `olungá, ka na `á ne tukuange ia ka ne hifo ke tu `unga tatau mo kitautolu kae lava ke ne hakeaki `i ai `a hotau fa `ahinga na `e tonu pā ki he mate mo e mala `ia ta `engatá. Ko e Ki `i Ama `o e `ahó ni `okú ne fakama `ala `ala mai `a e founa na `e fai `aki `e Kalaisi `a hotau fakatau `atāina `i. Na `e pau ke ne hoko mai `i he founa tatau pē mo ha toe taha mo `ui kuo fānau `i koe `uhí kae lava ke kau kotoa kinautolu ne tu `itu `ia `e he fefiné `i hono fakamo `ui. `E toki `i ai `a e taimi, pea kuo kotofá ia talu mei tuai, ke hakeaki `i ai ia `e he Tamai ki hono tu `unga lāngilangi `ia ko e Fakamaa mo e Tu `i, pea `e toki tu `ulutui mo punou ki ai `a e tokotaha kotoa pē `i langi mo māmani. `Oku `iloa `a e tefito `i `ulungaanga ko `eni `o Sīsū ko e *kenosisi*, ko e teolosia `o e fakamaha `o hoto kitá (*self-emptying*) kae tukuange ki he `Otuá ke ne fakafonu kita `aki hono finangaló. Ko e kongā eni `o hono “fakamaha `e Sīsū iá,” ko `ene fakakakato `a e me `a na `e palōfisai ki ai `a e kau Palōfita mu `á, pea ko e lea ia na `e `i he hā `ele mai ko e Tu `i ki Selusalema. `I he taimi tatau,

na'e 'ākitu'a mai he fu'u mavavá mo e ngātū 'o e uike mahu'ingá ni 'i Palesitainé, 'a e kolosí pea mo hono mamahi kāfakafá. Ko hono fakakakató na'e toki fai ia 'e Sīsū he'ene lotu he ngoue 'i Ketisemaní, 'i he'ene tuku ke fai 'a e finangalo 'o e 'Otuá 'o 'ikai ko hono lotu 'o'oná. Ko ia ai pē 'a e sipinga 'o e mo'uí ke tau muimui 'i 'i he'etau kaungā fononga mo Kalaisi ki hono kolosí ki Kālevale. Pea neongo 'a e faingata'a 'o e hala fononga ko iá, ka 'oku pole 'i kitautolu 'e hotau Siate folau ki he mahina 'oku tau 'amanaki lākaí, ke tau "Fononga 'i he Tuí: Falala, Fakalaulauloto mo Tali e Ui 'a e 'Otuá."

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: ‘Eiki, ko koe pē 'e lava, hā'ele maí ni, pea tafa. Ta'aki fu'u mo hono aka, kau nofo mo e lotu ma'a. 'Emeni.

Tu'apulelulu, Ma'asi 26: Lau Folofola – Saame 118: 19-29.

Ki'i Ama: Saame 118:22, "Ko e maka ne fakatale 'i 'e he kau tufungá kuo hoko 'o tuliki tau'olunga."

Pou 'Ao: Ko e kapasa folau 'o e mahina ko 'eni, ke tau "Fononga 'i he Tuí: Falala, Fakalaulauloto mo Tali e Ui 'a e 'Otuá." Ka 'oku tau 'inasi he kolosi hangatonu pe 'a e Saame ko 'eni ki he talanoa 'o e laka atu pe ko e Hā'ele Fakatu 'i 'a Sīsū ki Selusalemá. Ko e ta'angá ni ko e fa'u ia 'a Kingi Tevita 'i he ta'u 'e tahaafe tupu kimu'a 'ia Kalaisi, ka 'oku 'ikai ke toe faka'uli'ulilātai 'a e tuhu 'a e Saamé ni ki he 'Eiki ko Sīsū Kalaisi. 'Oku kamata pē 'a e ta'angá ni mo e fakafeta 'i pea 'okú ne toe fakaikiiki mai 'a e ngaahi faingata'a 'oku tofanga ai 'a e tangatá. 'I he'ene a'u ki he ngaahi veesi 'i lotó, 'oku mahino 'aupito ko Sīsū 'a e tokotaha te ne fakahaofi 'a ha'a tangata mei he ngaahi faingata'a kuo fakalaú. Ko Sīsū 'a e nima to'omata'u 'o Sihová (vs.16), 'oku kaukau ke fai 'a e fakahaofi. 'I he veesi 19 'oku kole ai 'a Tevita ke fakaava kiate ia 'a e ngaahi matanikolo mā'oni'oni, 'a ia 'oku tuhu kia Sīsū, ko e Hala tofupē taha ki he mo'uí. Pea ko e veesi 22-23 'oku hā ai 'a e ngaahi lea 'e ngāue'aki 'e Sīsū 'i he Fuakava Fo'ou ke fakamahino ko ia 'a e Mīsaia, pea toe ngāue'aki 'e Paula (Matiu 21:41, Ngaue 4:11, 1 Pita 2:6-7, 'Efeso 2:20). Ko e veesi 26-27 'oku hā ai 'a e ngaahi lea na'e kalanga 'aki 'e he kakai 'i he 'aho 'o e hā'ele faka-Tu 'i 'a Sīsū ki Selusalemá, "*Ke monū ia si'i ha'u 'i he huafa 'o Sihová, Kuo mau talamonū kiate kimoutolu 'oku 'i he fale 'o Sihová. Ko Sihova pē 'a e 'Otuá pea kuó ne tuku ke hā mai ha maama.*" Ko e mo'ui fo'ou 'eni 'oku tau fakatu'amelie ki ai 'o tatau pe mo e kakai 'o e Saamé pea mo kinautolu he kuonga 'o Sīsū Kalaisi. Ko e mo'ui fo'ou 'ia Sīsū Kalaisi. Ko e 'uluaki Sāpate Paamé, ko e fakamahino ai 'e Sīsū, ko ia 'a e Mīsaia, peá na'e fakamo'oni ki ai 'a e fu'u kakai 'o Selusalemá. Ko e 'aho tatau ai pe ia ne hoko ai 'o "tuliki tau'olunga 'a e maka ne fakatale 'i 'e he kau tufungá." Ko e fehu'i 'oku tau fekuki mo ia 'i he 'ahó ni: Ko e hā 'etau kaunga pe fakafeangai 'oku fai ki he maka na'e fakatale'i. Kuo hulu atu hono ngāue'aki 'o e fo'i kupu'i lea 'etau Ki'i Amá, ka ko e fiema'ú, pe 'oku tuliki tau'olunga koā e maká 'i ho'o mo'ui mo 'eku mo'ui pe 'ikai? Mahino 'aupito 'a e fakangatangata hotau taimi mo 'etau mo'uí. Ka 'oku tau ngāue 'aonga 'aki e faingamālié? 'Oku mo'oni pē 'a e Folofolá, "ko 'eni pe 'a e taimi mātu'aki tali hū." 'Oku 'ikai ke tau 'ilo ki he me'a 'e hokomai 'apongipongi, pea ko hotau faingamālié eni, 'a e taimi ni. Tauange ke tau lau monū he koloa ko e maka na'e fakatale'i, 'a Sīsū Kalaisi, pea fili ia ke tuliki tau'olunga he'etau me'a kotoa. Kapau 'e pehē, 'e hoko mai 'a Hēvani lolotonga 'etau kei 'i māmaní. Ko hotau fatongia ia ke 'omi, 'i he tui, mo e fakalaulauloto kuo 'i heni 'a Sīsū mo hono Pule'angá, pea tau kau fakataha hono 'unuaki ke mafola.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Tu'o lahi hoku ui, Kae 'ikai ke u tali atu, Sīsū toe fai ho'o kumi, 'I ho'o ui, ui au, Ui au 'i ho'o ui, ui au, 'Emeni.

Falaite, Ma'asi 27: Lau Folofola – Matiu 21: 1-11.

Ki'i Ama: Matiu 21: 9, "Pea ko e fu'u kakai na'e mu'omu'a atu 'ia Sīsū, mo kinatolu na'e muimui maí, na'a nau fekalangaaki 'o pehē, 'Hosana ki he hako 'o Tevitá! Hoto 'ofa kiate ia 'oku hoko mai 'i he huafa 'o e 'Eiki! Hosana ki Langi Taupotu."

Pou 'Ao: Ko e talanoa mahino eni pea neongo 'etau maheni mo ia ka 'oku kei 'i ai pe hono ngaahi tefito'i akonaki 'oku mahu'inga ke tau toe sio fo'ou ki ai. Ko e Sāpate eni 'oku 'iloa he Tohi Mahina 'a e UMC ko e Sāpate Paame mo e Pasione (ngaahi mamahi 'a Kalaisi). Ko e Ki'i Ama 'o e 'ahó ni 'okú ne fakamatala 'i 'a e tu'unga na'e 'i ai 'a e mo'ui 'a e kakai na'e 'i he 'uluaki "hā'ele faka-Tu'i." 'Oku tau maheni mo e ngaahi me'a na'e hoko he 'Uluaki Hā'ele Fakatu'i. 'Oku hiki 'e he fatu Saame 118:26 'a e ngaahi lea ko eni: "*Ke monū ia si'i ha'u 'i he huafa 'o Sihová! Kuo mau talamonū kiate kimoutolu kuo 'i he fale 'o Sihová.*" Ko e 'ahó ni kuo fakamo'oni 'i ai 'a e me'a na'e sio ki ai 'a e fatu Saamé ni, pea ko Sīsū ia 'oku "hā'ele mai 'i he huafa 'o Sihová." Na'e mahino 'a e 'uhinga na'e fai ai 'e kinautolu na'e 'i he 'uluaki hā'ele faka-Tu 'i 'a Sīsū 'a e me'a na'a nau faí. Ko kitautolu eni 'i hotau kuongá ni 'oku te'eki ai ke fu'u mahino 'a e me'a te tau faí. Ko e kakai tatau pē na'e kalanga "Hosana" te nau toe

kalanga “Kalusefai ia, kalusefai ia.” ‘I he ‘aho ko iá, na’e kei taalafili ‘a e lotu ‘o e tokolahi pe ko e Misaiá koáá ‘a Sīsū pe ‘ikai. Ko hotau kuongá ni, ‘oku ‘uhinga ‘etau kau ki he lotú ko ‘etau TUI ko Kalaisi ‘a e Misaiá. ‘Okú ke mea’i pea u lave’i, neongo ‘etau tui ki he Misaiá, ka ‘oku ‘i ai e taimi ‘oku tau kei fili ai pē ke tau falala ki hotau ivi pea mo hotau potó, ke ne tataki kitautolu. Ko e taimi ‘oku māvae ai ‘a e TUI mo e FALALÁ (*faith and trust*) pea ‘oku ma’u faingamālie leva ‘a e ngaahi me’a ‘auha mo mole vavé, ke ne fetongi ‘a e ‘Otua ‘i he ‘etau mo’uí. Ko e ‘uhinga lahi ia ‘oku tau fekuki ai mo e ngaahi faingata’a kehekehe ‘i he hala fonongá, ko ‘etau si’aki ‘a e falala ‘Otuá, ka tau falala ki he ngaahi mokimoki’i me’a kuo tau ngaohi ke tu’i he ‘etau mo’uí. Na’e hā eni he fononga ‘a e ha’a ‘Isilelí he toafá mei ‘Isipite ki he Fonua ‘o e Tala’ofá. ‘Oku hulu fau e ngaahi me’a ‘o e mo’uí, ‘oku tau faka’ataa ke nau pule’i kitautolu. Kuo tu’i e pa’angá, tu’umālié, lāngilangí, tu’unga ‘eikí, potó, māfaí mo e ivi lahi, pea mo e ngaahi me’a kehekehe pe he fai tu’utu’uní. ‘Oku mahu’inga ‘aupito ke tau fakapapau’i ‘i he Sāpate Paame ‘o e ta’u ko eni, ko e lea na’e ngāue’aki ‘e he fatu Saamé, pea mo kinautolu ‘i he ‘uluaki hā’ele faka-Tu’í, ‘oku kei mo’oni pē ‘i hotau taimí pea ‘e pehepehē ai pē ‘o lauikuonga pea ta’engata. Tau ngāue’aki ‘a e ta’anga mālie ko iá ke talitali ‘aki ‘a e hā’ele faka-Tu’i ‘oku fai mai ‘e Kalaisi ki hono Selusalemá, ka ko hotau ngaahi lotó. Tauange ke tau “Fononga ‘i he Tui: Falala, Fakalaulauloto mo Tali e Ui ‘a e ‘Otuá” ke tali ‘a ‘ene Ha’ele Fakatu’i mo e lotu hounga’ia mo fonu fakafeta’i!

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: “E ‘ikai fai ‘o ta’engata ‘A si’otau fononga ni; Neongo e te’eki hā ‘A e potu ‘oku fai ki ai: He kuo tala ‘e he ‘Otua, Kuo ne teuteu ha fonua. ‘Emeni.

Tokonaki, Ma’asi 28: Lau Folofola - Matiu 21:1-11.

Ki’i Ama: Matiu 21: 10-11, “Pea ‘i he ‘ene hū ki Selusalemá, na’e ngatú ‘a e koló kotoa, ‘o nau pehē, ‘Ko hai ‘eni?’ Pea tali ‘e he fu’u fonongá, ‘Ko Sīsū ‘eni ko e palōfita mei Nāsaleti ‘i Kālelí.”

Pou ‘Ao: Kuo fakakakato he ‘ahó ni ‘a e palofisai na’e fai ‘e he kau Palōfita mu’a. Kuo tali ‘e Selusalema ‘a hono Tu’i ‘okú ne hā’ele mai ‘i he ‘asi. Na’e mahino pe mei he kamata’anga ‘o taimí pea mo e ngaahi palōfisai na’e hokó, ko e “Fanautama ‘a Tangatá”, ‘a e Misaiá, ko Ia ia kuo pani ke ne fakahao’i ‘a māmani mei he mate ta’engatá. Ko hono taimí mo hono houá, na’e faka’ilonga’i ‘aki ‘a e fetu’u na’a ne taki e kau Makí mei he Hahaké ki Peteliheamá. Ko hono talá, ‘e faka’ilonga’i ‘aki pe ‘a e kakato hono taimí, ‘a ‘ene hū ki Selusalemá. Ko hotau Ki’i Ama ki he ‘ahó ni ‘oku talanoa ki he kamata’anga ‘o e ngata’anga ‘o e ngāue fakamo’ui na’e ‘uhinga ai ‘a e ‘ai kakano ‘a e Misaiá ‘ia Kalaisi Sīsū. Kuo tau tu’uta mai ki he uike ‘oku tau fakamanatu ai ‘a e hā’ele faka-Tu’i ‘a Sīsū ki Selusalemá. ‘Oku tau kau fakataha pea mo kinautolu na’e ‘i Selusalema ‘i he ‘uluaki Hā’ele fakatu’i ‘i he kalanga fiefia ‘o hangē pe ko ha toe tali ‘Emipola pe Tu’i. ‘I he taimi tatau na’e ‘ikai ha’anau misi ‘oku ‘ākitu’a mai ‘a e hala Via Tolo Losá pea mo hono ‘ūuni me’á, pea ko hono leá, “na’e ngatú ‘a e koló kotoa,” ‘o kei fai pē ‘a hono fe’ekenaki, “pē ko hai ‘eni.” Neongo na’e ‘osi hiki ‘e he Palofita ko ‘Aisea ‘i hono taimi ‘a e nāunau ‘o e tali Tu’í, ka na’e kei fifili pe ni’ihi ki he ‘uhingá, mahu’ingá pea mo hono tuhá. Ko e Tu’i nai eni na’e ‘uhinga ki ai e Palōfitá, pea kapau ko ia, pea ko e “Kalauni” ke hilifaki ki ai, pea ka ‘oku ‘ikai, pea ‘oku tonu ke tutuki ki he kolosí. ‘Oku mahino ‘aupito ange ‘a e talanoa ‘o e “Hā’ele fakatu’i” kiate kitautolu ‘i hotau kuongá ni, ‘i hono fakahoa kiate kinautolu na’e ‘i Selusalema he ‘aho ko iá. Ko e ‘ahó ni, ‘oku feinga ‘a Sīsū ke hā’ele faka-Tu’i mai kiate kitautolu fakafo’ituitui. ‘Oku tau fakame’apango’ia pē, he ‘oku ‘ikai ke toe fu’u kehekehe ‘a hotau kuongá ni, pea mo e Selusalema ‘o e ‘uluaki hā’ele faka-Tu’í, he ‘oku kei ngatú pē ‘a hotau ngaahi lotó ‘i he ngaahi me’a kehekehe ‘o e mo’uí ni. Kuo tau fiu he feinga ke fakaveteveve atu ‘a e ngaahi fanga ki’i mokimoki’i me’a ko e tokotoko pē ‘o e fononga’angá ka kuo tau ngaohi ke “tu’i” ‘i he ‘etau mo’uí. Kuo ‘ikai ha toe feitu’u ‘e ‘atā ‘i hotau lotu ke fale ai ‘a Kalaisi. ‘Oku mahu’inga ‘i he ‘etau teu ke fakamanatu ‘a e “Ha’ele fakatu’i” ‘a Sīsū ke tau faka’atā ha kongá ‘o ‘etau mo’uí ke ne hū mai ‘o nofo ko hotau fe’ao he ‘oku faingata’a fau mo ongoonga’a e kuongá. Fakafeta’i he ‘oku tau ma’u ha ‘Otua ‘okú ne tali ‘etau lotú pea kau he ‘etau me’a kotoa. ‘Okú ne tukuange ke tau tau’atāina pe ki he me’a ke tau filí, ‘i he taimi tatau ‘oku ‘i ai e nunu’a ‘o e fili te tau faí. Tauange ke tau fili ke tali e fakaafe ‘oku fai ‘e he Palōfita ko Sakalaiá, “*ko ena ho tu’i ‘oku me’a mai kiate koe; Ko e faitotonú ia mo fai fakamo’ui foki: Ko e ‘eiki fa’a kataki...*” Te tau a’usia ‘a e fakatu’amelie ‘o e Sāpate Hā’ele Fakatu’i pe ko e Sāpate Paamé ‘o kapau te tau fakaava ‘a hotau Selusalemá, hotau lotó, ‘o tukuange ‘a Sīsū ke ne hā’ele mai ‘o ‘afio taloni ai, ko hotau Tu’i pea mo hotau ‘Eiki.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Hū mai ‘Eiki Laumālie, To’o ‘a e kovi fulipē, Kehe ke ke lata mai, Si’i mata’ikoloa ‘o Langi. ‘Emeni.

Sāpate, Ma’asi 29: *Sapate Paamé. (Lanu Valeti pe Koula).*

Lesoni: ‘Aisea 50:4-9a; Saame 118:1-2, 19-29; Filipai 2:5-11; Matiu 21:1-11.

UIKE TAPÚ:

Mōnite, Ma'asi 30: Ke tau tukupā 'i he kamata'anga 'o e Uike Tapú ni, ke tau muimui kia Sīsū; ko e sevāniti 'oku fakatōkilalo, manako ki he fai meesi mo e fakamaau totonú ('Aisea 42: 1-3).

Lēsoni: Saame 36:5-11; 'Aisea 42:1-9; Hepelu 9:11-15; Sione 12:1-11.

Lau Folofola – 'Aisea 42: 1-9.

Ki'i Ama: 'Aisea 42: 1-3, “VAKAI ko 'eku sevāniti ē, 'a ia 'oku ou pukepuké; 'a 'eku pelé, 'a ia 'oku hōifua ai 'eku mo'uí: te u 'ai hoku laumālié kiate ia; te ne fakahoko ki he Senitailé 'a e fai fakamaau. 'E 'ikai te ne kaila, pea 'e 'ikai te ne lea lahi, 'io, 'e 'ikai fanongo 'e ha taha mei hala ki hono le'ó. Ko e kofe kuo foá 'e 'ikai te ne laiki, pea ko e vavae 'oku kohú 'e 'ikai te ne tāmāte'i: te ne fai mo'oni 'ene fakahoko 'a e fakamaau.”

Pou 'Ao: Fakafeta'i he'etau tu'uta ki he Uike Tapu 'o e ta'u ko eni pea mo hono Kaveinga: *Ke tau tukupā 'i he kamata'anga 'o e Uike Tapú ni, ke tau muimui kia Sīsū; ko e sevāniti 'oku fakatōkilalo, manako ki he fai meesi mo e fakamaau totonú.* 'Oku faingofua hono lea 'aki 'o e Kaveinga ka ko e taimi 'oku tau 'unu'unu atu ai ki he loloto 'o hono 'uhingá mo hono mahu'ingá pea 'oku tau ongo'i lifusia he mahino ko e kau vaipalo pe kitautolu. Ko e kau “taka 'i lalo hakangá” na'á nau tuku lele kotoa he taimi na'e “ngatata ai e tongiakí” 'i he mahino 'oku 'ikai ko ha fananga 'a e Kolosí mo hono ha'aha'á. Na'e toki toe fakamā'opo'opo mai'e Sīsū 'ene kau Akó he'ene Toetu'ú, talu ia 'enau hola 'i he'ene Pekia. Ko e talanoa ai pe ia 'o e Uike Tapú ko e pau ke fou atu a Kalaisi 'i he ngaahi faingata'a 'o e Fakamaau'angá pea a'u ai pe ki Kālevala ki he kolosí. Pea kapau te tau toe ki'i fakakaukau tu'o lahi ki he Kaveinga 'oku uki ke tau muimui'i he efiafi ni, pea ko e mo'oni 'okú ne 'ave kitautolu ki he tafa'aki 'o Sīsū Kalaisi. Ko e “Muimui kia Sīsū” 'oku 'ikai ke toki fai pe 'i he taimi 'oku langi tamaki ai pea ko e langi melie pea takitaha fai leva ki hono poto mo 'ene fakakaukau. Ko e muimui ia na'e fai 'e Pita mo e kau Ako na'e 'ofa aí, na'e ngata pe he kolosi pea nau matuku ai pe. Na'e mahino pe na'e 'ikai ke nau tui 'e kalusefai 'a e 'Alo 'o e 'Otua ka ko e Misaia. Kae fakafeta'i he na'e 'afio'i pe 'e Sīsū 'a e ngata'anga 'o e efu mo e kelemutu. Na'á ne toki tatanaki mai kinautolu he'ene Toetu'ú 'o nau hoko ai ko e kau Mo'unga'i Tangata 'i he Lotu faka-Kalisitiane. 'Oku fakafatongia'i kitautolu 'aki 'a e ngaue fakasevaniti mo fakatōkilalo pea mo e manako ki he fai meesi mo e fakamaau totonu. 'Oku 'ikai ke faingofua he 'oku 'ikai ke tau natula ke ngāue fakasevāniti ki ha taha. Fakafeta'i he 'oku 'afio'i pe 'e he 'Otuá 'a hotau fakangatangá pea 'okú ne 'omai pe hotau fe'unga 'i hotau Ki'i Amá. Hangē 'oku tau toe ongona 'a e le'o 'i he 'aho 'o hono papitaiso vai 'e Sione Papitaiso 'a Sīsū 'i Sioatani, he'ene folofola mai, “Ko hoku 'Alo Pelé ena, 'oku ou hōifua ai, mou fakaongo kiate ia.” Ko 'ene pelé, 'a Kalaisi, 'i he taimi 'okú ne 'i he mo'ui ai 'a e kau vaipaló hangē ko kitautolu 'a hono kau muimui pea 'oku tau to'a ai pē mo loto lahi ke fai hono finangló neongo 'ene faingata'á. Ko e kakai tataup pe mo kitautolu na'e ngāue mo Sīsū he lolotonga 'ene 'i Palesitainé ka na'á nau lava 'o fakahoko kakato honau fatongia ki he 'Eikí, koe'uhi ko 'enau kau mo e 'Eikí. Ko e lava 'anga ia 'o e “Muimui kia Kalaisi,” Ngaue Fakasevaniti mo fakatōkilalo, mo manako ki he fai meesi mo e Fakamaau Totonu, ko 'etau tali pe a Kalaisi ki he'etau mo'ui ke ne fai hotau fakalotolahi'i, tatakí mo fakaivia. Fakafeta'i te tau lava noa 'i he tokoni mai 'a hotau 'Eiki ko Sīsū Kalaisi.

'Ānau, Lotu mo e 'Aukai: Vakai he Lami 'a e 'Otua, 'A hono feia he 'akau. Si'i fakalongo mo 'ukuma, Na'a mele ai 'a e feilaulau. 'O fai pe 'ene fua hia, Ko e 'asinga'i 'a e mala'ia. 'Emeni.

Tūsute, Ma'asi 31: Ke tau tukupā ke tau muimui kia Sīsū; Fua hotau kolosí, pea tau vīkiviki ai, he neongo Ko e Tokāteline fakamā ka 'oku ta'engata 'a hono ivi mo fu'u hono maffi (1 Kolinito 1: 18-20).

Lēsoni: Saame 71:1-14; 'Aisea 49:1-7; 1 Kolinito 1:18-31; Sione 12:20-36.

Lau Folofola – 1 Kolinito 1: 18-31

Ki'i Ama: 1 Kolinito 1: 18, “He ko e tokāteline 'o e Kolosi ko e me'a ngali vale ia ki he kakai 'oku fakatau ki mala; ka ki he kakai 'oku fakatau ki he mo'ui, hangē ko kitaua, ko e ivi ia 'o e 'Otua.”

Pou 'Ao: 'Oku mahino ko e talanoa 'eni 'a Paula ki he tokāteline 'o e Kolosí 'i he 'ātakai 'o Lomá 'i he taimi mo e kuonga na'e fai ai 'a e Kalusefai. Na'e hoko 'a e kolosí, ko e mate'anga fakamā, pea ko e taupotu 'i he founa ke tukuhifo ai pe faka ngalivale'i ai ha taha kuo tu'utu'uni ke kalusefai 'i he kolosí. Hangē 'oku faingofua pe kiate kitautolu ke tau fusi 'a e talanoa 'o e “tokāteline ngali vale” 'o e kolosí ki he 'ātakai 'o e 'uluaki Uike Tapú, 'o nofo pe 'i hono 'uhinga faka politikale, faka sōsiale mo e fakalotu 'o e kolosí. Ka ko e fiema'u 'o e kaveinga 'o e 'aho

hono ua `o e Uike Tapu `oku tau fononga aí, ke tau fusi mai ke ofi kiate kitautolu pea mo `etau tauhi va ki he `Otua mo e kaungā`api `i hotau kuongá ni. `Oku mahino `a e konga `uluaki `o e Kaveingá, `a e Muimui. Ko e me`a ia `oku mu`omu`a mai ki he kalisitiane kotoa pe, ko `etau muimui`i `a Sīsū `i he hala kotoa pe `okú ne fou ai neongo `ene faingata`á. Ka `oku toe ta`ota`o mai `a e fakakaukau `o `etau vikiviki mo polepole he`etau fua Kolosi `oku fai he Lotu lelei `a e `Eiki. Neongo ko e Tokāteline fakamā eni ka kuo liliu ia `e Kalaisi `i he `uluaki Falaite Lelei `o hoko ia ko hotau polepole`anga. `Oku `ikai ke faingofua `a e fua Kolosi. Pea mahalo kapau na`e pehē, na`e kalisitiane `a e kotoa `o māmani. `Oku tau lāu`ilo kotoa pe ki he ngaahi kolosi `oku tau fāka-fuá. Kapau ko e uaifi koe, `okú ke fe`ao mo e faingata`a `o ho vā mo e husepāniti, vā mo ho`o fa`ē `i he fonó. Kapau ko e fānau koe, ko ho kolosi `a e fiema`u ke ke talangofua mo fāka`ap`apa`i ho`o mātu`á. Fēfē `a ho`o feohi mo ho kaungā fonongá? Kuó ke malava `o folo ha kovi `oku fai atu `e ho kaungā fonongá, pea `oua `e tali `aki `a e kovi `a e kovi? Ko e ngaahi kolosi kotoa ko `eni, kuo pau ke ikuna`i `aki `a `etau malava `o fetaulaki tonu mo e ngali valé; ke tau malava `o li`aki `a hotau kitá, pea tuku ke tau ngali vale, kae malava ai `o ikuna `a e lelei `i he `etau mo`uí. `Oku tau fakafeta`i he `oku `omai pē `a e kolosi `oku fe`unga mo hotau ivi ke tau takitaha fua. `Oku tau toki fa`a mafasia pe ko `etau `ahi`ahi ke fua toko tahá. Ko e talaloto ia `a e Punaké he Himi 506: 3, “Ka ne `ave ki he `Eiki Si`o ngaahi fu`u mo`ua, Te ne ala pe `o hiki Hilifaki hono uma: Te ne toho pe ke ofi; `Au pe hono ma`ama`a, Tu`u totonu `o mālohi, Faingofua `a e faingata`a.” Ko e ikuna `anga ia `o e `ahi`ahí `e kinautolu `a e kau “fononga mu`a” `i he tui, ko `enau kaungā fua kolosi mo Kalaisi. Ko e `Eiki `oku tau muimui ki aí, `okú ne kau mo kitautolu he taimi kotoa pe. Ko `ene palōmesi ia “te ne `iate kitautolu ma`u ai pe `o a`u ki he ngata`angá.”

`Ānau, Lotu mo e `Aukai: Ko e Kolosi ko e polepole`anga `eku mo`uí. `Ou loto ke u `inasi `i hono kona mo e mamahi, Tali pe mo mate ke ma fefa`uhi, He`eku `ilo`i ko hoku `auhani. `Emeni.